

วารสารสภาวิชาชีพบัญชี

Journal of Federation
of Accounting Professions

ปีที่ 4 เล่มที่ 2 ฉบับที่ 11 • พฤษภาคม - สิงหาคม 2565



Download ในรูปแบบ E-book
ได้โดย Scan QR Code
www.tfac.or.th



สาส์นจากบรรณาธิการ

การต่อต้านการทุจริตเป็นวาระแห่งชาติที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย นักบัญชีนับเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบตามปกติ หรือการตรวจอย่างเข้มข้นตามแนวทางการบัญชีนิติวิทยา การเปิดเผยข้อมูลทั้งข่าวดีข่าวร้าย ในรายงานประจำปีอย่างเที่ยงธรรมปราศจากอคติ รวมถึงความรวดเร็วในการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้เกิด การติดตามบังคับผลในการใช้กฎหมายอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้สังคมประเทศชาติไม่ถูกเบียดบัง เอาทรัพยากรส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องในทางที่มีขอบ

นอกเหนือจากผลงานทางด้านวิชาการและด้านวิชาชีพแล้ว วารสารสภาวิชาชีพบัญชียินดีต้อนรับ บทความวิจัยที่สร้างมูลค่าเพิ่มในการณรงค์ประเด็นทางสังคมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อขยายผลสำหรับการ กำหนดนโยบายสาธารณะของผู้บริหารทั้งในหน่วยงานองค์กรอิสระ องค์กรด้านวิชาชีพ และแม้แต่ ในภาครัฐที่ดูแลบริหารจัดการประเทศเพื่อการรังสรรค์สังคมไทยที่เป็นธรรม มีความโปร่งใส และการอยู่ร่วมกัน ของทุกภาคส่วนอย่างผาสุกยั่งยืนระยะยาวสืบไป



บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย ศุภธาดา

สารบัญ

๐๐ บทความวิจัย ๐๐

- 04 แนวทางการประเมินและตอบสนองความเสี่ยง
การตรวจสอบบัญชีรีปโทเคอร์เรนซี
ด้านผู้ถือสินทรัพย์
ประนัย ชมภูกุล
วชิระ บุญยเนตร

- 28 กำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลง
มูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงิน
ในการอธิบายกำไรในอนาคตของ
บริษัทจดทะเบียนไทย กลุ่มธุรกิจการเงิน
ภัทรณัชชา ไขติคุณากิตติ
ยศวินกาญจน์ กอบกาญจพฤติ

๐๐ บทความวิชาการ ๐๐

- 48 การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์
และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่
ที่มีต่ออนาคตของนักบัญชี
บันเฉย ศรีแก้ว

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย ศุภธาดา

• มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ธีรยุทธ ตรีศรี

ศาสตราจารย์วิโรจน์ เล้าหะพันธุ์

นายวรวิทย์ เจริญนาถกุล

กองบรรณาธิการบริหารและกลั่นกรองบทความ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.วชิระ บุญเนตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิลปพร ศรีจันเพชร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองบรรณาธิการกลั่นกรองบทความ (ภายนอก)

รองศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ ปานมณี

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สุภัทรกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดิชพงศ์ พงศ์ภัทรชัย

• มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย

• จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนัยรัตน์ วุฒิจินดานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษารัตน์ ธีรธร

• มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์

• มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ วิเศษสรรพ

• มหาวิทยาลัยรังสิต

ดร.กรัณท์รัตน์ บุญญวัฒน์

• มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ดร.พเยาว์ เสี่ยงวิบูล

• มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

นายสุพจน์ สิงห์เสนห์

นางนันทนา สังขวิจิตร

• สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์

นางสาวนิดาพร อัครธีระเกียรติ

นายธวัชชัย เกียรติกานกุล

• สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญทัย มิตรภานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เมตตา เสมสมบูรณ์

• มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

นางสาวสัจจา ทองประसार

• ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

นางอัญพร อธิกุลวริน

• กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

นางบุษกร ธีระปัญญาชัย

• ธนาคารแห่งประเทศไทย

ดร.อาทิตย์ ศรีทวารสิทธิ์

• กรมสรรพากร

นายสุเทพ พงษ์พิทักษ์

• ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษีอากร

คุณมานิต พานิชย์กุล

• ชมรมผู้ตรวจสอบธนาคารไทย

นางวิไล บุรณกิตติโสภณ

นางมัญญา สิงห์สุขสวัสดิ์

• บริษัท เคพีเอ็มจี ภูมิภาค ไทย สอบบัญชี จำกัด

นางวารุณี ปรีดานนท์

นายธนภฤต ลิขิตวงษ์

• บริษัท ไฟร์ซาวเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส เอเปเอส จำกัด

นายโสภณ เพิ่มศิริวัลลภ

นางสายฝน อินทร์แก้ว

• บริษัท สำนักงาน อีวาย จำกัด

ดร.สุวัจชัย เมฆะอำนวยชัย

ดร.เกียรตินิยม คุณติสุข

• บริษัท ดีลรอยท์ ฟูซ โซลูชัน ไทยแลนด์ จำกัด

ดร.สมศักดิ์ ศรีประณมเม

• นักวิชาการอิสระ

วารสารสภาวิชาชีพบัญชี

ปีที่ 4(2) ฉบับที่ 11 พฤษภาคม - สิงหาคม 2565



เจ้าของ

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์
Federation of Accounting Professions
Under The Royal Patronage
of His Majesty the King

ที่อยู่สำนักงาน

เลขที่ 133 ถนนสุขุมวิท 21 (อโศกมนตรี)
แขวงคลองเตยเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์ 02 685 2500
โทรสาร 02 685 2501

ออกแบบ

นางสาวสวิตา สุวรรณกุล
นางสาวสุพมาลย์ แก้วสนั่น
นายชยากรณ์ นกุล
นางสาวกิตติมา ทองเอียด
นายกฤษณะ แก้วเจริญ

ส่วนสื่อสารองค์กร
สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์



🏠 <http://www.tfac.or.th>
✉ tfac@tfac.or.th
📘 www.facebook.com/tfac.family
📞 LINE@ @tfac.family

แนวทางการประเมินและตอบสนองความเสี่ยง การตรวจสอบบัญชีคริปโตเคอร์เรนซี ด้านผู้ถือสินทรัพย์

Risk assessment and response
of Cryptocurrency in Holder Perspectives

นายประนัย ชมภูกุล

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต
บริษัท เคพีเอ็มจี ภูเก็ต จำกัด
Email: Pranai@kpmg.co.th

ดร. วชิระ บุญยเนตร

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: wachira@cbs.chula.ac.th

Pranai Chompukul

Certified Public Accountant
KPMG Phoomchai Audit Limited
Email: Pranai@kpmg.co.th

Wachira Boonyanet, PhD, CPA, FAC

Associate Professor of Department of Accounting
Chulalongkorn Business School, Chulalongkorn University
Email: wachira@cbs.chula.ac.th

แนวทางการประเมินและตอบสนองความเสี่ยง การตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซ์ด้านผู้ถือสินทรัพย์

นายประนัย ชมภูกุล

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

บริษัท เคพีเอ็มวี ภูมิไชย สอบบัญชี จำกัด

Email: Pranai@kpmg.co.th

ดร. วชิระ บุญยเนตร

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Email: wachira@cbs.chula.ac.th

วันที่ได้รับบทความต้นฉบับ: 30 พฤษภาคม 2565

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 8 สิงหาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 15 สิงหาคม 2565

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางในการระบุและประเมินความเสี่ยง และการตอบสนองความเสี่ยงในการตรวจสอบ รวมถึงระบุปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการวางแผนการตรวจสอบของบัญชีคริปโทเคอร์เรนซ์ด้านผู้ถือสินทรัพย์ การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและผู้ช่วยผู้สอบบัญชีที่มีประสบการณ์ในการตรวจสอบบัญชีดังกล่าว การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Mann-Whitney U test และ Kruskal-Wallis one way analysis of variance test

ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการทดสอบการควบคุมมากกว่าการระบุและประเมินความเสี่ยง และการตรวจสอบเนื้อหาสาระ โดยประเด็นที่ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การทดสอบความมีประสิทธิภาพของการควบคุมเกี่ยวกับการอนุมัติเพื่อเข้าทำรายการที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซ์ และการทดสอบความมีประสิทธิภาพของระบบการควบคุมการป้องกันการเข้าถึง Private keys ส่วนประเด็นที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ การตรวจสอบรายชื่อคู่สัญญาที่ได้รับอนุมัติ และตรวจสอบว่ามี การเข้าทำรายการเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซ์กับคู่สัญญาที่ไม่ได้รับอนุมัติ นอกจากนี้ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแนวทางการตรวจสอบที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแนวทางในการตรวจสอบ ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ด้านการสอบบัญชี ประเภทสำนักงานตำแหน่งงานปัจจุบัน และจำนวนบริษัทที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชี การศึกษานี้เป็นประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีในการวางแผนการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซ์ด้านผู้ถือสินทรัพย์

คำสำคัญ: การทดสอบการควบคุม ความเสี่ยงของคริปโทเคอร์เรนซ์ การตรวจสอบงบการเงิน

Risk assessment and response of Cryptocurrency in Holder Perspectives

Pranai Chompukul

Certified Public Accountant

KPMG Phoomchai Audit Limited

Email: Pranai@kpmg.co.th

Wachira Boonyanet, PhD, CPA, FAC

Associate Professor of Department of Accounting

Chulalongkorn Business School, Chulalongkorn University

Email: wachira@cbs.chula.ac.th

Received: May 30, 2022

Revised: August 8, 2022

Accepted: August 15, 2022

ABSTRACT

This study aims to analyze perspectives of auditors and audit assistants regarding risk assessments and risk responses of auditing in cryptocurrency – holder perspectives. This is also to identify factors affecting significant audit plans. A questionnaire survey is used as data collection tool. Both descriptive statistics (mean, minimum, maximum) and inferential statistics (Mann-Whitney U test and Kruskal-Wallis One-Way analysis of variance test) are employed in the analysis.

The results show that the respondents are more likely to emphasize on test of controls than risk identification and assessment and substantive tests. The respondents prefer the testing of operating effectiveness over internal approval of cryptocurrency transactions and testing of operating effectiveness over the internal control related to private keys, while respondents underweight of checking the list of approved counterparties and pay less attention to the transactions involving cryptocurrency with non-approved counterparties. Furthermore, the study finds that, at a 0.05 significant level, the analysis reveals factors influencing audit programs in verifying cryptocurrency holders, including educational level, experience in auditing, types of audit firms, current position, and number of companies in portfolios. This study is useful to auditors who develop audit plans for auditing cryptocurrency in holder perspectives.

Keywords: *Test of controls, Risks in cryptocurrency, Financial audit*

เมื่อกล่าวถึงคริปโทเคอร์เรนซีหรือเหรียญสกุลดิจิทัล หลายคนต้องนึกถึงบิตคอยน์ (Bitcoin) บิตคอยน์ได้ถือกำเนิดขึ้นในปี 2551 โดยนักพัฒนาที่ใช้นามแฝงว่า Satoshi Nakamoto เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และใช้แทนเงินสดในการซื้อสินค้า คริปโทเคอร์เรนซีได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าสามารถใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนได้จริง โดยเฉพาะในภาวะสงครามที่เกิดขึ้นในปัจจุบันระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศยูเครน ประชาชนของทั้ง 2 ประเทศสามารถใช้คริปโทเคอร์เรนซีแทนเงินสดในการแลกเปลี่ยนสินค้า รวมถึงมีการบริจาค คริปโทเคอร์เรนซีเพื่อช่วยเหลือประเทศยูเครนจากผู้คนทั่วทุกมุมโลก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะเด่นของคริปโทเคอร์เรนซีที่มีระบบการควบคุมแบบกระจายเพื่อไม่ให้ทางการหรือตัวกลางใดไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเงินหรือหน่วยงานของรัฐเข้ามากำกับหรือควบคุมได้ ทุกธุรกรรมของคริปโทเคอร์เรนซีจะถูกเก็บไว้ในบัญชีแยกประเภทที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้เรียกว่า เทคโนโลยีบล็อกเชน มูลค่าตลาดคริปโทเคอร์เรนซีรวมทั้งหมด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 มีมูลค่าตลาดอยู่ที่ 2.2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐหรือประมาณ 74 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นการเติบโตถึงร้อยละ 193 จากวันที่ 1 มกราคม 2564 ซึ่งเป็นผลมาจากการที่นักลงทุนระดับสถาบันหรือองค์กรใหญ่ ๆ เริ่มเข้ามาในตลาดคริปโทเคอร์เรนซีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ณ วันที่ 30 พฤษภาคม 2565 มูลค่าตลาดคริปโทเคอร์เรนซีลดลงเหลือ 1.27 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 43 ล้านล้านบาทเท่านั้น นับว่าหากกิจการที่ถือคริปโทเคอร์เรนซีเป็นสินทรัพย์แล้ว มูลค่าของสินทรัพย์ดังกล่าวลดลงอย่างมีนัยสำคัญซึ่งกระทบต่อฐานะการเงินของกิจการอย่างแน่นอน

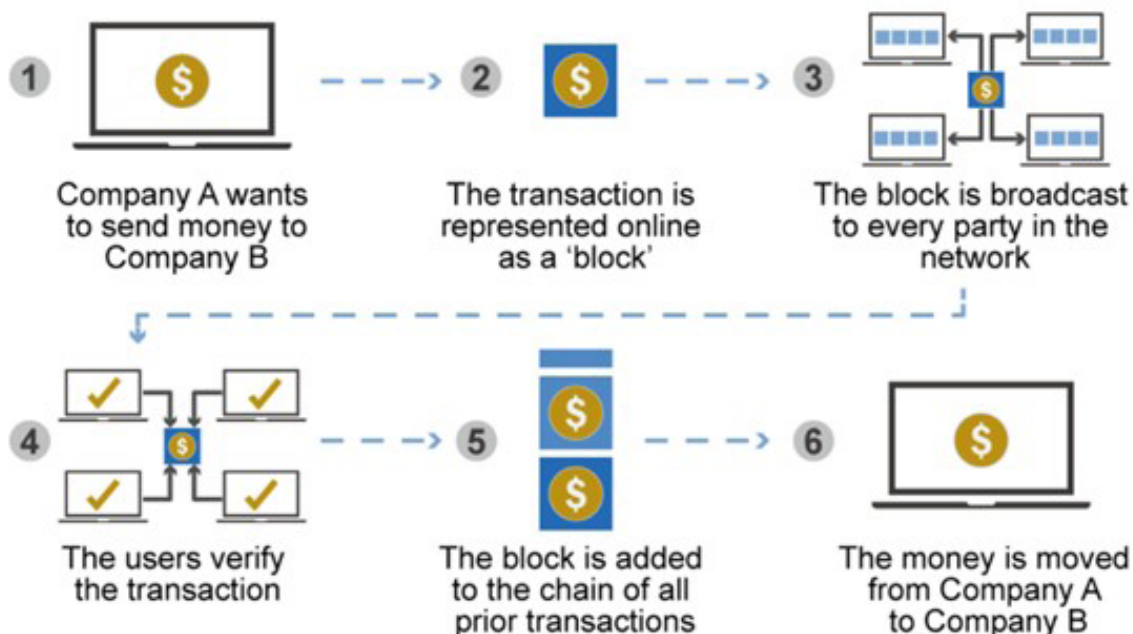
ในส่วนของประเทศไทยตลอดทั้งปี 2564 บริษัทจดทะเบียนไทยมากกว่า 20 บริษัทประกาศรื้อตลาดคริปโทเคอร์เรนซีกันอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นน้ำอย่างการขุดเหมืองไปจนถึงปลายน้ำคือการรับชำระค่าสินค้าและบริการด้วยคริปโทเคอร์เรนซี โดยความเข้มข้นของการเข้าไปมีส่วนร่วมก็แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะธุรกิจดั้งเดิมว่าจะนำคริปโทเคอร์เรนซีไปต่อยอดได้มากน้อยเพียงใด ในขณะที่มูลค่าตลาดคริปโทเคอร์เรนซีมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง สถาบันการเงินและภาคเอกชนหันมาให้ความสนใจและเข้ามาลงทุนกันมากยิ่งขึ้น ในส่วนของแนวปฏิบัติทางการบัญชีและการตรวจสอบบัญชียังไม่มีข้อกำหนดที่ชัดเจนมากนักกว่าแนวทางการตรวจสอบบัญชีควรจะเป็นอย่างไร การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการระบุและประเมินความเสี่ยงการตรวจสอบ คริปโทเคอร์เรนซี นอกจากนั้นยังเพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการประเมินและตอบสนองความเสี่ยงในการตรวจสอบงบการเงินต่อไป

■ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การศึกษาแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการตรวจสอบ การศึกษานี้จะได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มต้นจากความหมายของคริปโทเคอร์เรนซี การดำเนินธุรกรรมของคริปโทเคอร์เรนซีบนบล็อกเชน แนวคิดเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

■ ความหมายของคริปโทเคอร์เรนซี

พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 ให้ความหมายของคริปโทเคอร์เรนซีว่าเป็นหน่วยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งถูกสร้างขึ้นบนระบบหรือเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์โดยมีความประสงค์ที่จะใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้า บริการ หรือสิทธิอื่นใดหรือแลกเปลี่ยนระหว่างสินทรัพย์ดิจิทัล โดยคำว่า Cryptocurrency มาจาก 2 คำมาผสมกัน คือ การเข้ารหัส (Cryptography) และ สกุลเงิน (Currency) เนื่องจากคริปโทเคอร์เรนซีมีการทำธุรกรรมอยู่บนเทคโนโลยีที่เรียกว่า Distributed Ledger Technology (DLT) ซึ่งการทำธุรกรรมบนเทคโนโลยี DLT จะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของทุกธุรกรรมที่ทำในระบบ DLT โดยการเข้ารหัส (Cryptography) และความต้องการที่จะให้การดำเนินธุรกรรมนี้มาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนคล้ายเงินตราจึงมีคำว่า Currency อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของคริปโทเคอร์เรนซีถือว่าเป็นเพียงสินทรัพย์ส่วนหนึ่งภายใต้นิยามของสินทรัพย์ดิจิทัล (Crypto-assets หรือ Virtual assets) โดยสินทรัพย์ดิจิทัลนั้น Financial Action Task Force ได้ให้ความหมายว่าเป็นตัวแทนมูลค่ารูปแบบดิจิทัลที่สามารถซื้อขาย ถ่ายโอน เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และใช้ในการลงทุนได้ และ International Monetary Fund นิยามว่าเป็นสินทรัพย์ที่มีการบันทึกการทำธุรกรรมอยู่บน DLT ในขณะที่ European Central Bank นิยามว่าเป็นสินทรัพย์ที่มีการบันทึกในรูปแบบดิจิทัลโดยไม่ได้แสดงถึงสิทธิทางการเงิน ความรับผิดชอบทางการเงิน และกรรมสิทธิ์ การดำเนินธุรกรรมคริปโทเคอร์เรนซีดำเนินการบนระบบ DLT ประเภทหนึ่งที่เรียกว่า “บล็อกเชน (Blockchain)” โดยมีขั้นตอนการดำเนินธุรกรรมตามภาพที่ 1

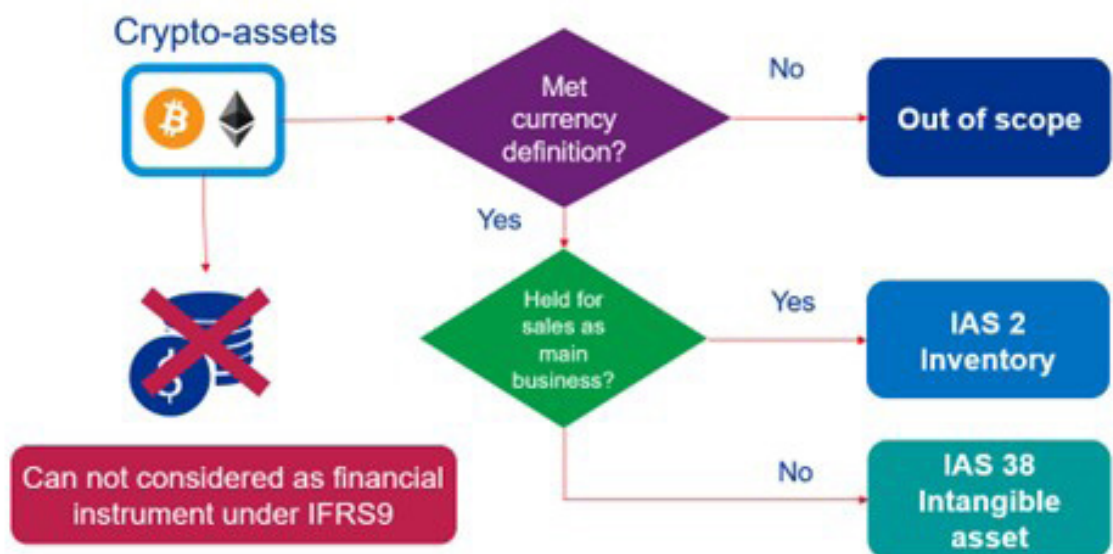


ภาพที่ 1 Blockchain and distributed ledger, U.S. Government Accountability Office (2019)

ในระบบบล็อกเชนจะมีกฎ 2 รูปแบบคือ (1) Private key เป็น Digital signature ในการทำธุรกรรมและ (2) Public key คล้ายเลขที่บัญชี (Address) ที่ทุกคนให้ระบบบล็อกเชนสามารถเห็นได้และใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องของการทำธุรกรรม โดยการทำธุรกรรมเริ่มจากมีคณขอเริ่มทำธุรกรรมโอนคริปโทเคอร์เรนซีผ่านจากการ Sign private key ลงไปในระบบ และใส่ข้อมูล Public key ของผู้รับลงไปในระบบ จากนั้นคำขอของธุรกรรมนี้จะถูกสร้างเป็นกล่อง (Transaction block) ขึ้นมาในระบบออนไลน์ และมีการกระจายข้อมูลไปตาม Node ในระบบที่จะคอยทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของธุรกรรมที่เป็นบุคคลที่สาม เรียกว่ากระบวนการการพิสูจน์ด้วยการทำงาน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ หลังจากทีธุรกรรมได้รับการตรวจสอบแล้ว ข้อมูลธุรกรรมนี้จะถูกบันทึกเก็บปิดลงกล่องเรียงเป็นบล็อก (Block) เป็นโซ่ต่อกัน (Chain) และมีการแบ่งปันกระจายไปให้ทุกคนในระบบและบันทึกลงกับระบบ Transaction network โดยไม่สามารถลบออกหรือแก้ไขได้ ทำให้การทำธุรกรรมที่ดำเนินการบนระบบบล็อกเชนมีคุณสมบัติที่ไม่ผ่านตัวกลางเนื่องจากสามารถดำเนินธุรกรรมระหว่างบุคคลได้โดยไม่ต้องผ่านสถาบันการเงินหรือตัวกลางทางการเงินอื่น ๆ ไม่ระบุตัวตน ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และมีความปลอดภัยเนื่องจากการแก้ไขหรือโจรกรรมระบบจะทำได้ยากเพราะต้องทำพร้อมกันในทุก Node พร้อมกัน ทำให้การดำเนินการของระบบมีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ผู้ใช้งานยังสามารถเขียนโปรแกรมซ้อนลงไปในระบบนี้ได้ เช่น การทำสัญญาอัจฉริยะบนระบบนี้ (Smart contract) เป็นต้น

■ แนวคิดเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีในมาตรฐานการรายงานทางการเงิน

เนื่องจากธุรกรรมเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีเป็นธุรกรรมที่ใหม่สำหรับทั่วโลก คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) ยังไม่ได้มีมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRS) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการตีความมาตรฐานการรายงานทางการเงินสากล (IFRIC) ได้พิจารณาถึงมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซีมากที่สุด (IFRIC, 2019) สรุปได้ดังนี้



ภาพที่ 2 IFRIC’s agenda decision: Holdings of Cryptocurrencies, KPMG (2019)

ในปัจจุบันมีการตีความของคริปโทเคอร์เรนซีว่าไม่ใช่เงินสดตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 7 เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรองรับว่าสามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย และไม่มี Asset-backed หรือเป็นสกุลเงินที่ออกโดยรัฐบาล นอกจากนี้ คริปโทเคอร์เรนซียังไม่สามารถนำมากำหนดราคาสินค้าหรือบริการได้โดยตรงในระบบเศรษฐกิจ แต่อาจจะเป็นที่ยอมรับในบางบริษัทหรือบางรายการเท่านั้น นอกจากนั้นคริปโทเคอร์เรนซีไม่เข้าคำนิยามของมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 7 เช่นเดียวกัน เนื่องจากคริปโทเคอร์เรนซีไม่ได้ให้ผู้ถือสินทรัพย์นี้มีสิทธิ์ที่จะได้รับเงินสด หรือสินทรัพย์ทางการเงินอื่น หรือเกิดจากการเข้าทำสัญญาระหว่างคู่สัญญา คริปโทเคอร์เรนซีสามารถนำมาตรฐานการบัญชีเรื่องสินค้าคงเหลือมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 2 ไปถือปฏิบัติใช้ได้ หากกิจการถือไว้เพื่อขายในธุรกรรมปกติของกิจการ โดยมีการซื้อเพื่อจะนำมาขายต่อเพื่อทำกำไร หรืออาจจะเข้าตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 38 เรื่องสินทรัพย์ไม่มีตัวตน (IAS 38) เนื่องจากคริปโทเคอร์เรนซีเป็นสินทรัพย์ที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในอนาคตให้กับกิจการ และเป็นสินทรัพย์ที่สามารถระบุได้ เพราะสามารถนำไปขาย แลกเปลี่ยนหรือโอนได้ด้วยตัวเอง อีกทั้งไม่มีลักษณะทางกายภาพโดยส่วนใหญ่แล้ว การถือครองคริปโทเคอร์เรนซีของกิจการจะเป็นไปตาม IAS 38 การวัดมูลค่าของคริปโทเคอร์เรนซี (PwC, 2019) ดังนี้

ตารางที่ 1 การจัดประเภทรายการ และการวัดมูลค่าของคริปโทเคอร์เรนซี

มาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง	การวัดมูลค่าเริ่มแรก	การวัดมูลค่าภายหลัง	การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าตามบัญชี
สินค้าคงเหลือ (IAS 2)	ราคาทุน	ราคาทุน หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับคืน แล้วแต่มูลค่าใดจะต่ำกว่า	เปลี่ยนต่ำกว่าราคาทุน-รับรู้ในกำไรหรือขาดทุน
สินค้าคงเหลือ (IAS 2) สำหรับ Commodity broker-trader	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรมหักต้นทุนในการขาย	กำไรหรือขาดทุน
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน (IAS 38) วิธีราคาทุน	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรมหักค่าเพื่อการด้อยค่าสะสม	เปลี่ยนต่ำกว่าราคาทุน-รับรู้ในกำไรหรือขาดทุน
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน (IAS 38) วิธีตีราคาใหม่	ราคาทุน	มูลค่ายุติธรรมหักค่าเพื่อการด้อยค่าสะสม	เปลี่ยนสูงกว่าราคาทุน-รับรู้ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น เปลี่ยนต่ำกว่าราคาทุน-รับรู้ในกำไรหรือขาดทุน

■ แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์

การตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์มีมาตรฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 315 เรื่อง การระบุและประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญโดยการทำความเข้าใจกิจการและสภาพแวดล้อมของกิจการ ได้ระบุไว้ว่า ผู้สอบบัญชีต้องปฏิบัติตามวิธีการระบุและประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในงบการเงิน โดยทำความเข้าใจกิจการและสภาพแวดล้อมของกิจการ รวมถึงการควบคุมภายในของกิจการในด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ข้อบังคับทางกฎหมาย และปัจจัยภายนอกอื่น รวมถึงกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของกิจการ โครงสร้างของกิจการ โครงสร้างการกำกับดูแล การเลือกและการใช้นโยบายการบัญชี วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ของกิจการ และความเสี่ยงทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องของบริษัทที่ได้ทำการตรวจสอบ โดยการประเมินความเสี่ยงรวมถึงการสอบถาม ผู้บริหาร บุคคลที่เหมาะสมของหน่วยงานตรวจสอบภายใน และบุคคลอื่นภายในกิจการที่มีข้อมูลที่ช่วยในการระบุความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญอันเนื่องมาจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาด การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลด้านการเงินและไม่ใช่ด้านการเงิน เช่น การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานทางการเงิน การสังเกตการณ์ และการตรวจทาน การดำเนินงาน เอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการระบุและการประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในระดับงบการเงิน และในระดับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองไว้ เกี่ยวกับประเภทของรายการ ยอดคงเหลือทางบัญชี และการเปิดเผยข้อมูลที่คาดว่าจะมีในงบการเงิน (TFAC, 2020) นอกจากนั้นมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 330

เรื่อง วิธีปฏิบัติของผู้สอบบัญชีในการตอบสนองต่อความเสี่ยงที่ได้ประเมินไว้ ได้ระบุไว้ว่า ผู้สอบบัญชีต้องออกแบบและนำวิธีการตอบสนองโดยรวมไปปฏิบัติเพื่อตอบรับกับความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในระดับงบการเงินที่ได้ประเมินไว้ และในระดับที่เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองที่ได้ประเมินไว้การตรวจสอบอาจจะทำได้ทั้งออกแบบการทดสอบการควบคุม และทดสอบการควบคุมเพื่อให้ได้หลักฐานการสอบบัญชีที่เพียงพอและเหมาะสมเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของการควบคุมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการตรวจสอบเนื้อหาสาระสำหรับประเภทของรายการ ยอดคงเหลือทางบัญชี และการเปิดเผยข้อมูลที่มีสาระสำคัญ จากการปฏิบัติวิธีการตรวจสอบและหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้รับ ผู้สอบบัญชีต้องประเมินก่อนที่จะสรุปผลการตรวจสอบว่า การประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในระดับที่เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้บริหารได้ให้การรับรองยังมีความเหมาะสมหรือไม่ หากผู้สอบบัญชียังไม่ได้รับหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมอีก ผู้สอบบัญชีควรแสดงความเห็นต่องบการเงินอย่างมีเงื่อนไขหรือเสนอรายงานแบบไม่แสดงความเห็นต่องบการเงิน (TFAC, 2020)

จากแนวคิดเรื่องการระบุและประเมินความเสี่ยง และวิธีปฏิบัติของผู้สอบบัญชีในการตอบสนองต่อความเสี่ยงที่ได้ประเมินไว้ เห็นได้ว่ามาตรฐานการสอบบัญชียังไม่ได้มีการระบุวิธีการและขั้นตอนในการตรวจสอบที่ลงลึกในรายละเอียดของแต่ละเรื่องที่ทำกรตรวจสอบ แต่เป็นการให้แนวทางในการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีในภาพรวมเพื่อช่วยเป็นแนวทางให้ผู้สอบบัญชีนำไปใช้ในการออกแบบวิธีการปฏิบัติงานในการตรวจสอบ ซึ่งผู้สอบบัญชีจำเป็นต้องประยุกต์มาตรฐานการบัญชี และมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับอื่นร่วมด้วย เพื่อสามารถเลือกใช้วิธีการตรวจสอบอย่างเหมาะสมและเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมด้วยเช่นกัน การศึกษาครั้งนี้พัฒนาแบบสอบถามเพื่อออกแบบแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์จาก CPA Canada (2018) ซึ่งระบุเรื่องที่ต้องพิจารณาในการระบุและประเมินความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในรายการและยอดคงเหลือของบัญชีคริปโทเคอร์เรนซี การศึกษาครั้งนี้ยังใช้แนวคิดจาก AICPA and CIMA (2020) ระบุว่าผู้สอบบัญชีอาจจำเป็นต้องทดสอบประสิทธิภาพระบบการควบคุมเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัลและคริปโทเคอร์เรนซี เนื่องจากการตรวจสอบเนื้อหาสาระอย่างเดียวยังอาจไม่เพียงพอที่จะได้รับหลักฐานการตรวจสอบที่เพียงพอและเหมาะสม ทั้งนี้ เรื่องที่ควรให้ความสำคัญในการตรวจสอบ ได้แก่ (1) บล็อกเชนเทคโนโลยีและเครื่องมือที่กิจการใช้ในการติดตาม รวบรวม กระทบบยอด และรายงานรายการและยอดคงเหลือของคริปโทเคอร์เรนซี (2) วิธีการและการควบคุมที่กิจการใช้สำหรับการจัดเก็บและรักษาความปลอดภัย คริปโทเคอร์เรนซี รวมถึงการอนุมัติและการติดตามธุรกรรมเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซี นอกจากนั้นยังใช้มาตรฐานการสอบบัญชีฉบับอื่น และการศึกษาที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางการร่างแบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้

นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบบัญชีแล้ว การศึกษาครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งมีไม่มากนัก ได้แก่ Nishani Edirisinghe Vincent and Anne M. Wilkins (2020) ระบุว่า การตรวจสอบงบการเงินมีแนวโน้มที่จะมีธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซีมากขึ้น การขาดแนวทางและมาตรฐานสำหรับการตรวจสอบเพิ่มความเสี่ยงที่การแสดงผลข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงหรือการเปิดเผยข้อมูลไม่ครบถ้วนอาจถูกมองข้าม ในการทดสอบการควบคุมภายใน ผู้สอบบัญชีควรระบุสิ่งที่อาจผิดพลาดในแต่ละขั้นตอนของธุรกรรม และควรพิจารณาถึงการควบคุมทั่วไปด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT general control) และการควบคุมระบบงาน (Application control) ที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซีด้วย และผู้สอบบัญชีควรเพิ่มความสามารถในการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีผ่านการศึกษาและฝึกอบรม รวมถึงการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญให้มาอยู่ในทีมตรวจสอบ นอกจากนี้ บริษัทตรวจสอบบัญชีควรพิจารณาลงทุนในการพัฒนาซอฟต์แวร์ที่ช่วยสำหรับการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้วย Chantabutr, Jaensirisak & Sawettham (2021) ระบุว่าเทคโนโลยีบล็อกเชนส่งผลต่อการตรวจสอบบัญชี โดยเฉพาะจากลักษณะการกระจายตัวของข้อมูล (Distributed Ledger Technology, DLT) ที่กำหนดรูปแบบการบันทึกข้อมูลให้ผู้ใช้ข้อมูลชุดเดียวกันเห็นเหมือนกัน ทำให้ลดความผิดพลาดในการบันทึกบัญชี ลดความเสี่ยงจากการทุจริต ซึ่งทำให้ข้อมูลบัญชีมีความถูกต้อง ปลอดภัย และกระทบบยอดได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้การกำหนดโครงสร้างฐานข้อมูล และการอนุญาตให้ตรวจสอบ และเข้าถึงข้อมูลระหว่างกิจการและผู้มีส่วน เช่น ผู้ขายสินค้า ลูกค้า หน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งบริษัทตรวจสอบบัญชี นอกจากนั้นเนื่องจากข้อมูลไม่สามารถเปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขได้ ผู้สอบบัญชีจึงสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และน่าเชื่อถือมากกว่า การจัดทำหนังสือยืนยันยอดแบบเดิม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะช่วยลดการทำงานของผู้ตรวจบัญชีในอนาคตต่อไป นอกจากนี้จากการศึกษาของ Sincharoonsak and Nakavisute (2020) พบว่า เทคโนโลยีบล็อกเชนช่วยลดความเสี่ยง ในการปลอมแปลงเอกสารและลดการทุจริต เช่นเดียวกับ Siam blockchain (2017) ที่เชื่อว่าเทคโนโลยีบล็อกเชนสามารถ ตรวจสอบที่มาของสินค้าและตรวจสอบความเป็นเจ้าของในสินทรัพย์ได้ ขณะที่ Mitrapanont (2020) ระบุว่า เทคโนโลยี บล็อกเชนจึงถูกนำมาใช้ในบริษัทขนาดใหญ่และในงานตรวจสอบบัญชีอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็น EY ที่เปิดตัว Blockchain Analyzer เพื่อใช้วิเคราะห์การทำธุรกรรมของลูกค้า KPMG ที่นำบล็อกเชนมาใช้ในการตรวจสอบและให้บริการทางการเงิน PwC นำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาช่วยในการจัดเก็บเอกสาร ประมวลผล และวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพราะจะทำให้ การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Bangkok Business, 2021) นอกจากนี้การอัปเดตข้อมูลที่รวดเร็วและการเข้า รหัสทำให้ข้อมูลมีความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย สร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าได้เพิ่มขึ้น (Palfreyman, 2017) เพราะผู้สอบบัญชีสามารถตรวจสอบข้อมูลจากธุรกรรมทั้งหมดแทนการสุ่มตรวจเพียงบางส่วน ระดับนัยสำคัญของข้อมูล และความน่าเชื่อถือในกระบวนการตรวจสอบจึงสูงขึ้น การตรวจสอบรายการที่ผิดปกติหรือน่าสงสัยจึงทำได้มากขึ้น เพราะผู้สอบบัญชีสามารถเข้าถึงและตรวจสอบปริมาณรายการค้าและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้จากฐานข้อมูลอัตโนมัติ นอกจากนี้ ด้วยการแสดงธุรกรรมแบบเรียลไทม์จึงทำให้การตรวจสอบแบบเดิมที่ต้องทำ ณ สิ้นปีหรือระหว่างกาล สามารถปรับ เปลี่ยนเป็นการตรวจสอบแบบต่อเนื่องภายใต้ระยะเวลาที่กำหนด (Deloitte, 2017) ผู้สอบบัญชีสามารถทำงานได้มากขึ้น ภายในเวลาเท่าเดิม และยังมีเวลาเพียงพอสำหรับการตรวจสอบด้านอื่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จากการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าประเด็น การตรวจสอบเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซียังเป็นเรื่องใหม่ในปัจจุบันโดยเฉพาะในประเทศไทย ดังนั้นผู้สอบบัญชีจำเป็นต้องมีการวางแผนและปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีอย่างเหมาะสม รวมถึงมีการนำเทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาช่วยในการตรวจสอบ เพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่า งบการเงินโดยรวมปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็น สาระสำคัญ

■ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยใช้วิธีการทำแบบสอบถาม เก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีและผู้ช่วยผู้สอบบัญชีที่ปฏิบัติงานในสำนักงานสอบบัญชีในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคม 2565 การสำรวจครั้งนี้เมื่อไม่ทราบจำนวนประชากรทั้งหมดที่แน่นอน จึงใช้สูตรการคำนวณหาขนาดตัวอย่างของ Cochran (1977) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 ตัวอย่าง มีระดับความเชื่อมั่น 95% โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็น และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแบบสอบถามจัดทำขึ้นจากข้อกำหนดในมาตรฐานการสอบบัญชี แนวปฏิบัติทางบัญชี การตรวจสอบของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ หลังจากได้ร่างแบบสอบถามฉบับแรกแล้ว การศึกษาครั้งนี้ได้ทดสอบแบบสอบถามกับผู้ทรงคุณวุฒิ และได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเมื่อจนได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ หลังจากนั้นได้ทำการประชาสัมพันธ์การตอบแบบสอบถามผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ Line และ Facebook ซึ่งจะเชื่อมโยงมายัง Google form

แบบสอบถามเป็นการให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนตามลำดับตามแนวคิดของ Modified Likert Scale 5 ระดับ ได้แก่ สำคัญอย่างยิ่ง (4.21 – 5.00) สำคัญ (3.41 – 4.20) ไม่แน่ใจ (2.61 – 3.40) ไม่สำคัญ (1.81 – 2.60) และไม่สำคัญอย่างยิ่ง (1.00 – 1.80) รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ซึ่งเป็นการหาความแตกต่างของระดับความคิดเห็นในแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ของผู้สอบบัญชีและผู้ช่วยผู้สอบบัญชี และการทดสอบสมมติฐานที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ การทดสอบกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันด้วย Mann-Whitney U test และการทดสอบกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันด้วย Kruskal-Wallis One Way Analysis of Variance Test โดยใช้ Mann-Whitney U test และ Kruskal-Wallis One Way Analysis of Variance Test ในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่แจกแจงอิสระ (Non-parametric) ทั้งนี้สมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้ คือ

H0: ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ไม่แตกต่างกัน

H1: ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์แตกต่างกัน

■ ผลการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม โดยส่งให้ผู้สอบบัญชีและผู้ช่วยผู้สอบบัญชีจำนวน 385 ตัวอย่าง และผลการตอบกลับของกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 106 แบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ 27.53 ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ความถี่ และค่าร้อยละ เกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้สอบบัญชีและผู้ช่วยผู้สอบบัญชี ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานในอาชีพสอบบัญชี บริษัทที่สังกัด ตำแหน่งงาน ปัจจุบัน การเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาต จำนวนบริษัทที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชี และการตรวจสอบกิจการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ผลสรุปของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

- ระดับการศึกษาของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 72.64 และจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 27.36
- ประสบการณ์ทำงานในอาชีพสอบบัญชีของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 45.28 รองลงมา มีประสบการณ์ 5 - 10 ปี จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 44.34 นอกจากนี้มีประสบการณ์ 11 - 15 ปี และมากกว่า 15 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.72 และ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5.66 ตามลำดับ
- บริษัทที่สังกัดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้สอบบัญชีภายใต้สังกัดบริษัทตรวจสอบบัญชีรายใหญ่ระดับโลก 4 บริษัท (Big 4) จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 76.42 รองลงมาเป็นผู้สอบบัญชีอิสระ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 16.98 นอกจากนี้เป็นผู้สอบบัญชีภายใต้สังกัดบริษัทตรวจสอบบัญชีข้ามชาติ (Multi-national firm) และผู้สอบบัญชีภายใต้สังกัดบริษัทตรวจสอบบัญชีภายในประเทศ (Local firm) จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.94 และ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5.66 ตามลำดับ
- ตำแหน่งงานปัจจุบันของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้จัดการขึ้นไป (Audit manager ขึ้นไป) จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 45.28 รองลงมาเป็นหัวหน้าทีมตรวจสอบบัญชี (Audit in-charge) จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 30.19 และเป็นผู้ช่วยทีมตรวจสอบบัญชี (Audit staff) จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 24.53
- กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 51.87 และไม่เป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 48.13
- จำนวนบริษัทที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชีของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีน้อยกว่า 10 บริษัท จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 47.17 รองลงมา รับผิดชอบ 10 - 20 บริษัท จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 28.30 นอกจากนี้รับผิดชอบ 21 - 30 บริษัท และรับผิดชอบมากกว่า 30 บริษัท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.49 และ 17 คน คิดเป็นร้อยละ 16.04 ตามลำดับ
- กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตรวจสอบกิจการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 67.92 และไม่ได้ตรวจสอบกิจการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 32.08

จากลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างข้างต้น สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการตอบแบบสอบถาม โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในด้านการตรวจสอบบัญชี 1 - 5 ปี ซึ่งถือเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในคริปโทเคอร์เรนซี เป็นผู้สอบบัญชีสังกัดกิจการตรวจสอบบัญชีรายใหญ่ระดับโลก 4 กิจการ (Big 4) และอยู่ในตำแหน่งผู้จัดการขึ้นไป รวมทั้งเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ตรวจสอบกิจการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และมีจำนวนบริษัทที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชีน้อยกว่า 10 บริษัท

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์

ส่วนนี้จะเป็นการแสดงการวิเคราะห์ถึงลักษณะและประเด็นของความคิดเห็นต่อการระบุและประเมินความเสี่ยง การทดสอบการควบคุมภายใน และการตรวจสอบเนื้อหาสาระของบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ โดยการวิเคราะห์นี้จะใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งให้ความหมายของค่าเฉลี่ยว่าอยู่ในระดับใด ผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์

ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชี	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)					ระดับความสำคัญ		
	ไม่สำคัญ อย่างยิ่ง	ไม่สำคัญ	ไม่แน่ใจ	สำคัญ	สำคัญ อย่างยิ่ง	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
1. การระบุและประเมินความเสี่ยง								
1.1 สอบถามผู้บริหารถึงวัตถุประสงค์ในการเข้าถึงครองคริปโทเคอร์เรนซี เช่น เพื่อขาย (เก็งกำไร) และเพื่อบริหารความเสี่ยงของการลงทุน เป็นต้น	0.00	0.00	5.66	43.40	50.94	4.45	0.60	สำคัญอย่างยิ่ง
1.2 ประเมินความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจของผู้บริหาร พนักงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี	0.00	1.89	2.83	48.11	47.17	4.41	0.64	สำคัญอย่างยิ่ง
1.3 ทำความเข้าใจระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี โดยทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Audit / Blockchain Specialist)	0.00	0.94	5.66	33.96	59.44	4.52	0.65	สำคัญอย่างยิ่ง
1.4 ประเมินสภาพแวดล้อมการควบคุมภายในรวมถึงนโยบายการกำกับดูแลกิจการที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี	0.00	0.00	4.72	55.66	39.62	4.35	0.57	สำคัญอย่างยิ่ง
1.5 ประเมินนโยบายการแบ่งผลประโยชน์ของกิจการและประโยชน์ส่วนตนที่เกี่ยวข้องกับกับคริปโทเคอร์เรนซี	0.00	1.89	7.55	46.23	44.33	4.33	0.70	สำคัญอย่างยิ่ง
1.6 ประเมินสภาพการแวดล้อมและการแข่งขัน เช่น กฎหมาย สภาพเศรษฐกิจ ผลตอบแทน เป็นต้น ของบริษัทในอุตสาหกรรมเดียวกันเกี่ยวกับกับคริปโทเคอร์เรนซี	0.00	1.89	10.38	52.82	34.91	4.21	0.70	สำคัญอย่างยิ่ง
ภาพรวม						4.38	0.65	สำคัญอย่างยิ่ง

ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชี	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)					ระดับความสำคัญ		
	ไม่สำคัญ อย่างยิ่ง	ไม่สำคัญ	ไม่แน่ใจ	สำคัญ	สำคัญ อย่างยิ่ง	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2. การทดสอบการควบคุมภายใน								
2.1 สอบทานและประเมินความเหมาะสมของนโยบายการลงทุนและการบริหารจัดการคริปโทเคอร์เรนซี	0.00	0.94	0.94	54.72	43.40	4.41	0.57	สำคัญอย่างยิ่ง
2.2 ทดสอบความมีประสิทธิภาพของระบบการควบคุมในการป้องกันการเข้าถึง Private keys	0.00	0.94	1.89	41.51	55.66	4.52	0.59	สำคัญอย่างยิ่ง
2.3 ทดสอบความมีประสิทธิภาพของการควบคุมภายในเกี่ยวกับการอนุมัติเพื่อเข้าทำรายการที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี เช่น การเข้าซื้อ และการขายคริปโทเคอร์เรนซี เป็นต้น	0.00	0.00	1.89	39.62	58.49	4.57	0.54	สำคัญอย่างยิ่ง
2.4 ตรวจสอบรายชื่อคู่สัญญาที่ได้รับอนุมัติ (Approved counterparties) และตรวจสอบว่ามีการเข้าทำรายการเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีกับคู่สัญญาที่ไม่ได้รับอนุมัติ (Non-approved counterparties)	0.00	0.00	11.32	48.11	40.57	4.29	0.66	สำคัญอย่างยิ่ง
2.5 ตรวจสอบการกระทบรายการและยอดคงเหลือของคริปโทเคอร์เรนซีที่เกิดขึ้นในระหว่างปี ระหว่างรายงานของบริษัท และข้อมูลที่ได้รับจาก Blockchain โดยการใช้ Block explorer	0.00	0.00	5.66	51.89	42.45	4.37	0.59	สำคัญอย่างยิ่ง

ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชี	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)				ระดับความสำคัญ			
	ไม่สำคัญ อย่างยิ่ง	ไม่สำคัญ	ไม่แน่ใจ	สำคัญ	สำคัญ อย่างยิ่ง	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
2.6 ตรวจสอบการกระทบบยอดรายการและยอดคงเหลือของคริปโทเคอร์เรนซีที่เกิดขึ้นในระหว่างปีระหว่างรายงานของบริษัท และรายงานที่ได้รับจากผู้ให้บริการรับฝากสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Custodian) หรือศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Exchange) ในกรณีที่บริษัทใช้บริการฝากคริปโทเคอร์เรนซีไว้กับผู้ให้บริการรับฝากสินทรัพย์ดิจิทัล หรือ ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล	0.00	0.00	2.83	47.17	50.00	4.47	0.56	สำคัญอย่างยิ่ง
2.7 ตรวจสอบการควบคุมทั่วไปด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT general control) และการควบคุมระบบงาน (Application control) ที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Audit)	0.00	1.89	1.89	55.65	40.57	4.35	0.62	สำคัญอย่างยิ่ง
ภาพรวม						4.42	0.59	สำคัญอย่างยิ่ง
3. การทดสอบการควบคุมภายใน								
3.1 ตรวจสอบความเป็นเจ้าของในคริปโทเคอร์เรนซีโดยการสังเกตการณ์ การใช้ Private key โดยผู้ได้รับอนุญาตในการเข้าถึงคริปโทเคอร์เรนซีของบริษัท	0.00	1.89	13.20	43.40	41.51	4.25	0.75	สำคัญอย่างยิ่ง
3.2 ตรวจสอบความครบถ้วนและความมีอยู่จริง Wallet address ที่ได้รับจากบริษัท โดยการทดสอบโอนคริปโทเคอร์เรนซีตามจำนวนที่ระบุโดยผู้สอบบัญชีไปยัง Wallet address ที่บริษัทเป็นเจ้าของ และให้บริษัทยืนยันยอดที่ได้รับโอนในแต่ละ Wallet address พร้อมทั้งให้บริษัทโอนคริปโทเคอร์เรนซีคืนให้แก่ผู้สอบบัญชีด้วยจำนวนเดียวกัน	0.00	0.94	11.33	39.62	48.11	4.35	0.72	สำคัญอย่างยิ่ง

ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชี	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)				ระดับความสำคัญ			
	ไม่สำคัญ อย่างยิ่ง	ไม่สำคัญ	ไม่แน่ใจ	สำคัญ	สำคัญ อย่างยิ่ง	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
3.3 ตรวจสอบยอดคงเหลือของคริปโทเคอร์เรนซีในช่วง สิ้นรอบระยะเวลาบัญชี โดยการตรวจนับยอดคงเหลือ ที่อยู่ใน Wallet ของบริษัท	0.00	0.94	9.44	36.79	52.83	4.42	0.70	สำคัญอย่างยิ่ง
3.4 ตรวจสอบการกระทบยอดคงเหลือของคริปโทเคอร์เรนซี (Roll Forward/Backward) จากวันที่ตรวจนับไปยัง วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี	0.00	2.84	12.26	42.45	42.45	4.25	0.78	สำคัญอย่างยิ่ง
3.5 ทดสอบการคำนวณและกระทบยอดคงเหลือของ คริปโทเคอร์เรนซีระหว่างรายงานของบริษัท และข้อมูล ยอดคงเหลือที่ได้รับจาก Blockchain โดยการใช้ Block explorer	0.00	0.00	12.26	49.06	38.68	4.26	0.67	สำคัญอย่างยิ่ง
3.6 ส่งหนังสือยืนยันยอดไปยังผู้ให้บริการรับฝากสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Custodian) หรือ ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ ดิจิทัล (Digital Asset Exchange) ในกรณีที่บริษัท ใช้บริการฝากคริปโทเคอร์เรนซีไว้กับผู้ให้บริการรับฝาก สินทรัพย์ดิจิทัล หรือ ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล เพื่อยืนยันรายการและยอดคงเหลือ	0.00	0.00	10.37	37.74	51.89	4.42	0.67	สำคัญอย่างยิ่ง
3.7 ทดสอบการคำนวณและกระทบยอดคงเหลือของ คริปโทเคอร์เรนซีระหว่างรายงานของบริษัทและข้อมูล รายการและยอดคงเหลือที่ได้รับจากผู้ให้บริการรับฝาก สินทรัพย์ดิจิทัล หรือ ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล	0.00	0.00	9.43	53.78	36.79	4.27	0.63	สำคัญอย่างยิ่ง

ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชี	ระดับความสำคัญ (ร้อยละ)				ระดับความสำคัญ			
	ไม่สำคัญ อย่างยิ่ง	ไม่สำคัญ	ไม่แน่ใจ	สำคัญ	สำคัญ อย่างยิ่ง	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
3.8 ทดสอบการคำนวณและกระทบยอดรายการที่เกิดขึ้นทั้งหมดในระหว่างปีของคริปโทเคอร์เรนซี (Cryptocurrency Roll-forward Schedule) และสุ่มตรวจสอบรายการที่เกิดขึ้นในระหว่างปีกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทดสอบการคำนวณกำไรขาดทุนที่เกิดขึ้นจากการขายคริปโทเคอร์เรนซีในระหว่างปี	0.00	0.94	10.38	49.06	39.62	4.27	0.68	สำคัญอย่างยิ่ง
3.9 ทดสอบการวัดมูลค่าของคริปโทเคอร์เรนซีโดยใช้ข้อมูลจากศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Exchange) ที่น่าเชื่อถือสำหรับกรณีที่คริปโทเคอร์เรนซีมีการซื้อขายในศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล	0.94	0.94	8.49	40.57	49.06	4.36	0.76	สำคัญอย่างยิ่ง
3.10 ทดสอบการวัดมูลค่าของคริปโทเคอร์เรนซีโดยใช้ผลงานของผู้เชี่ยวชาญ (Valuation Specialist) ในกรณีที่คริปโทเคอร์เรนซีดังกล่าวไม่มีการซื้อขายในศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Exchange) หรือมีข้อมูลของคริปโทเคอร์เรนซีดังกล่าวน้อย	0.00	3.77	8.49	48.12	39.62	4.24	0.76	สำคัญอย่างยิ่ง
3.11 พิจารณาความเพียงพอและความเหมาะสมของการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินและมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 2 เรื่อง สินค้าคงเหลือ และมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 38 เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน เป็นต้น	0.00	1.89	10.38	49.06	38.67	4.25	0.72	สำคัญอย่างยิ่ง
ภาพรวม						4.30	0.71	สำคัญอย่างยิ่ง

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการระบุและประเมินความเสี่ยง การทดสอบการควบคุมภายใน และการตรวจสอบเนื้อหาสาระในการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ของผู้สอบบัญชี โดยสรุปผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญต่อการทดสอบการควบคุมภายในสูงสุด ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 (SD = 0.59) รองลงมาเป็นการระบุและประเมินความเสี่ยง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.38 (SD = 0.65) และการตรวจสอบเนื้อหาสาระ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.30 (SD = 0.71) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับแนวทางการตรวจสอบทั้ง 3 ด้าน โดยระดับความคิดเห็นดังกล่าวแสดงในรายละเอียด ดังนี้

การระบุและประเมินความเสี่ยง พบว่าภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า สำคัญอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.38 (SD = 0.65) โดยเรื่องที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าสำคัญอย่างยิ่งมากที่สุดคือ การทำความเข้าใจระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี โดยทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Audit / Blockchain Specialist) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.52 (SD = 0.65) รองลงมาคือ การสอบถามผู้บริหารถึงวัตถุประสงค์ในการเข้าถึงครองคริปโทเคอร์เรนซี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.45 (SD = 0.60) และเรื่องที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การประเมินสภาพการแวดล้อม และการแข่งขัน เช่น กฎหมาย สภาพเศรษฐกิจ ผลตอบแทน เป็นต้น ของบริษัทในอุตสาหกรรมเดียวกันเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซี มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.21 (SD = 0.70)

การทดสอบการควบคุมภายใน พบว่าภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า สำคัญอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 (SD = 0.59) โดยเรื่องที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าสำคัญอย่างยิ่งมากที่สุดคือ การทดสอบความมีประสิทธิภาพของการควบคุมภายในเกี่ยวกับการอนุมัติเพื่อเข้าทำรายการที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี เช่น การเข้าซื้อ และการขายคริปโทเคอร์เรนซี เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.57 (SD = 0.54) รองลงมาคือ ทดสอบความมีประสิทธิภาพของระบบการควบคุมในการป้องกันการเข้าถึง Private keys มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.52 (SD = 0.59) และเรื่องที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การตรวจสอบรายชื่อคู่สัญญาที่ได้รับอนุมัติ (Approved counterparties) และตรวจสอบว่ามีการเข้าทำรายการเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีกับคู่สัญญาที่ไม่ได้รับอนุมัติ (Non-approved counterparties) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.29 (SD = 0.66)

การตรวจสอบเนื้อหาสาระ พบว่าภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า สำคัญอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.30 (SD = 0.71) โดยเรื่องที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าสำคัญอย่างยิ่งมากที่สุดคือ การตรวจสอบยอดคงเหลือของคริปโทเคอร์เรนซีในช่วงสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี โดยการตรวจนับยอดคงเหลือที่อยู่ใน Wallet ของบริษัท มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 (SD = 0.70) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเท่ากับ การส่งหนังสือยืนยันยอดไปยังผู้ให้บริการรับฝากสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Custodian) หรือ ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Exchange) ในกรณีที่บริษัทใช้บริการฝากคริปโทเคอร์เรนซีไว้กับผู้ให้บริการรับฝากสินทรัพย์ดิจิทัล หรือ ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัลเพื่อยืนยันรายการและยอดคงเหลือ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 (SD = 0.67) และเรื่องที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การทดสอบการวัดมูลค่าของคริปโทเคอร์เรนซีโดยใช้ผลงานของผู้เชี่ยวชาญ (Valuation Specialist) ในกรณีที่คริปโทเคอร์เรนซีดังกล่าวไม่มีการซื้อขายในศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Exchange) หรือมีข้อมูลของคริปโทเคอร์เรนซีดังกล่าวน้อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.24 (SD = 0.76)

■ ผลการวิเคราะห์จากการทดสอบสมมติฐาน

จากการทดสอบลักษณะของข้อมูลพบว่า ข้อมูลมีการกระจายแบบ Non-normal distribution การศึกษาในส่วนนี้เป็นการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) แบบ Non-parametrics ประกอบด้วย Mann-Whitney U test เพื่อทดสอบสมมติฐานของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่มี 2 ตัวเลือก และ Kruskal-Wallis One Way Analysis of Variance Test เพื่อทดสอบสมมติฐานของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่มีตั้งแต่ 3 ตัวเลือกขึ้นไป การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวจะชี้ให้เห็นความแตกต่างและทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ของผู้สอบบัญชี

การทดสอบสมมติฐานของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่มี 2 ตัวเลือก ใช้ Mann-Whitney U test ณ ระดับการมีนัยสำคัญ 0.05 พบความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางประชากรศาสตร์กับการให้ความสำคัญในการกำหนดแนวทางการตรวจสอบ ซึ่งปัจจัยทางประชากรศาสตร์ดังกล่าว คือ ระดับการศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่า P-Value จากการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่มี 2 ตัวเลือก

ลักษณะประชากรศาสตร์	การระบุและประเมินความเสี่ยง	การตรวจสอบการควบคุมภายใน	การตรวจสอบเนื้อหาสาระ
ระดับการศึกษา	0.002*	0.124	0.017*
การเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	0.950	0.386	0.059
การตรวจสอบบริษัทจดทะเบียน	0.209	0.069	0.232

* ระดับการมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นถึงระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการระบุและประเมินความเสี่ยง และการตรวจสอบเนื้อหาสาระอย่างแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีให้ความสำคัญในการระบุและประเมินความเสี่ยง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 มากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีให้ความสำคัญในการตรวจสอบเนื้อหาสาระ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 มากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27

การทดสอบสมมติฐานของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่มีตั้งแต่ 3 ตัวเลือกขึ้นไป โดยใช้ Kruskal-Wallis One Way Analysis of Variance Test ณ ระดับการมีนัยสำคัญ 0.05 พบความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางประชากรศาสตร์กับการให้ความสำคัญในการกำหนดแนวทางการตรวจสอบ ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ดังกล่าว ได้แก่ ประสบการณ์ทำงานในอาชีพสอบบัญชี บริษัทที่สังกัด ตำแหน่งงานปัจจุบัน และจำนวนบริษัทที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชี ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่า P-Value จากการทดสอบสมมติฐานของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ที่มีตั้งแต่ 3 ตัวเลือกขึ้นไป

ลักษณะประชากรศาสตร์	การระบุและประเมินความเสี่ยง	การตรวจสอบการควบคุมภายใน	การตรวจสอบเนื้อหาสาระ
ประสบการณ์ทำงานในอาชีพสอบบัญชี	<0.001*	<0.001*	0.001*
บริษัทที่สังกัด	0.009*	0.001*	0.005*
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	<0.001*	<0.001*	<0.001*
จำนวนบริษัทที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชี	0.253	0.004*	<0.001*

* ระดับการมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ณ ระดับการมีนัยสำคัญที่ 0.05 แต่ละปัจจัยมีการให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน การศึกษาจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นโดยการเปรียบเทียบรายคู่ (Pairwise comparison) พบว่าปัจจัยด้านประสบการณ์ทำงานในอาชีพสอบบัญชี บริษัทที่สังกัด ตำแหน่งงานปัจจุบัน และจำนวนบริษัทที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชี ที่แตกต่างกันมีผลต่อการให้ความสำคัญต่อแนวทางการตรวจสอบ โดยที่หากประสบการณ์ทำงานในอาชีพสอบบัญชีมีระยะเวลายาวนานจะให้ความสำคัญต่อการระบุและประเมินความเสี่ยงสูงกว่าประสบการณ์ทำงานในอาชีพสอบบัญชี หากบริษัทที่สังกัดเป็นสำนักงานสอบบัญชีภายในประเทศจะให้ความสำคัญต่อแนวทางการตรวจสอบที่มากกว่าบริษัทที่เป็นสำนักงานข้ามชาติ หากผู้ตอบแบบสอบถามทำงานในตำแหน่งที่สูงจะให้ความสำคัญต่อแนวทางการตรวจสอบที่มากกว่าตำแหน่งที่รองลงไป และหากผู้ตอบแบบสอบถามที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชีที่มีจำนวนบริษัทมากกว่าจะให้ความสำคัญต่อแนวทางการตรวจสอบที่มากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชีที่มีจำนวนบริษัทที่น้อยกว่า

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่การระบุและประเมินความเสี่ยง การทดสอบการควบคุมภายใน และการตรวจสอบเนื้อหาสาระบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ รวมถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการวางแผนการตรวจสอบเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการตรวจสอบได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการทดสอบการควบคุมภายในมากกว่าการระบุและประเมินความเสี่ยงและการตรวจสอบเนื้อหาสาระ โดยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบเนื้อหาสาระน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้อง AICPA and CIMA (2020) ที่ระบุว่าผู้สอบบัญชีอาจจำเป็นต้องทดสอบประสิทธิภาพของระบบการควบคุมภายในเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัลและคริปโทเคอร์เรนซี เนื่องจากการตรวจสอบเนื้อหาสาระอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะได้รับหลักฐานการตรวจสอบที่เพียงพอและเหมาะสม ในส่วนของการระบุและประเมินความเสี่ยงซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการตรวจสอบ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า การทำความเข้าใจระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี โดยทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Audit / Blockchain Specialist) เป็นเรื่องสำคัญที่สุด เนื่องจากการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีมีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีบล็อกเชนสูง ดังนั้น จึงต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญจากผู้มีประสบการณ์เฉพาะด้าน นอกจากนั้นผู้ตอบแบบสอบถามยังให้ความสำคัญกับการสอบถามผู้บริหารถึงวัตถุประสงค์ในการเข้าถือครองคริปโทเคอร์เรนซี ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้สอบบัญชีสามารถประเมินในขั้นตอนต่อไปได้ว่ากิจการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีสอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือการประเมินสภาพการแวดล้อมและการแข่งขัน เช่น กฎหมายสภาพเศรษฐกิจ ผลตอบแทน เป็นต้น ของกิจการในอุตสาหกรรมเดียวกันเกี่ยวกับกับคริปโทเคอร์เรนซี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสภาพแวดล้อมและการแข่งขันของกิจการในอุตสาหกรรมเดียวกันไม่ส่งผลการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีมากนัก เนื่องจากในปัจจุบันสัดส่วนของกิจการที่เข้าไปมีธุรกรรมเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซียังมีอยู่น้อยมากโดยเฉพาะในประเทศไทย

ด้านการทดสอบการควบคุมภายในผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการทดสอบความมีประสิทธิภาพของการควบคุมภายในเกี่ยวกับการอนุมัติเพื่อเข้าทำรายการที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี เช่น การเข้าซื้อ และการขาย คริปโทเคอร์เรนซี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการควบคุมภายในเกี่ยวกับการอนุมัติเพื่อเข้าทำรายการที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซี ที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้สอบบัญชีสามารถเชื่อมั่นได้อย่างสมเหตุสมผลว่าทุกธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซีมีอยู่จริง และสามารถกระหายอดได้ในภายหลัง นอกจากนี้ เรื่องที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญรองลงมา คือ การทดสอบความมีประสิทธิภาพของระบบการควบคุมในการป้องกันการเข้าถึง Private keys ทั้งนี้เป็นเพราะว่าหาก Private keys สูญหาย กิจการจะไม่สามารถเข้าถึงบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีได้อีกต่อไป และผู้สอบบัญชีจะไม่สามารถตรวจสอบได้ว่ารายการ และยอดคงเหลือของบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีถูกต้องตามที่ควรหรือไม่ ส่วนความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการทดสอบการควบคุมภายในน้อยที่สุด คือ การตรวจสอบรายชื่อคู่สัญญาที่ได้รับอนุมัติ (Approved counterparties) และตรวจสอบว่ามีการเข้าทำรายการเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีกับคู่สัญญาที่ไม่ได้รับอนุมัติ (Non-approved counterparties) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้สอบบัญชีเห็นว่าความมีประสิทธิภาพของการควบคุมภายในเกี่ยวกับการอนุมัติเพื่อเข้าทำรายการที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซีจะสามารถช่วยป้องกันการเข้าทำรายการกับคู่สัญญาที่ไม่ได้รับอนุมัติได้ อีกทั้งธุรกรรมที่เกิดขึ้นบนบล็อกเชนสามารถตรวจสอบได้

สำหรับการตรวจสอบเนื้อหาสาระ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการตรวจสอบยอดคงเหลือของ คริปโทเคอร์เรนซีในช่วงสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี โดยการตรวจนับยอดคงเหลือที่อยู่ใน Wallet และการส่งหนังสือยืนยันยอดไปยังผู้ให้บริการรับฝากสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Custodian) หรือ ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Exchange) ในกรณีที่บริษัทใช้บริการฝากคริปโทเคอร์เรนซีไว้กับผู้ให้บริการรับฝากสินทรัพย์ดิจิทัล หรือ ศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 330 เรื่อง วิธีปฏิบัติของผู้สอบบัญชีในการตอบสนองต่อความเสี่ยงที่ได้ประเมินไว้ ทั้งนี้ เรื่องที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือการทดสอบการวัดมูลค่าของ คริปโทเคอร์เรนซีโดยใช้ผลงานของผู้เชี่ยวชาญ (Valuation Specialist) ในกรณีที่คริปโทเคอร์เรนซีดังกล่าวไม่มีการซื้อขาย ในศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Asset Exchange) หรือมีข้อมูลของคริปโทเคอร์เรนซีดังกล่าวน้อย ทั้งนี้ อาจจะเป็น เพราะภารกิจส่วนใหญ่ในปัจจุบันเลือกที่จะเข้าทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซีที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จัก เท่านั้น โดยเฉพาะ Bitcoin และ Ethereum เป็นต้น

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการให้ความสำคัญในการระบุและประเมิน ความเสี่ยง การทดสอบการควบคุมภายในและการตรวจสอบเนื้อหาสาระ พบว่า ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ในอาชีพสอบบัญชี บริษัทที่สังกัด ตำแหน่งงานปัจจุบัน และจำนวนบริษัทที่รับผิดชอบในการตรวจสอบบัญชีล้วนส่งผล ต่อระดับความคิดเห็นในการระบุและประเมินความเสี่ยง การทดสอบการควบคุมภายในและการตรวจสอบเนื้อหา สาระของบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ให้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ เป็นผลมาจาก คริปโทเคอร์เรนซียังเป็นเรื่องใหม่ในปัจจุบัน กลุ่มประชากรแต่ละกลุ่มมีประสบการณ์เกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีที่แตกต่างกัน รวมถึงการเข้าถึงแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีที่แตกต่างกันด้วย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ค้นพบประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์ ได้แก่ การที่ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานการตรวจสอบบัญชีให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซี และการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Audit / Blockchain Specialist) และผู้ตอบแบบสอบถามยังเน้นการทดสอบการควบคุมภายในมากที่สุด แนวทางการตรวจสอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เรื่องที่ผู้สอบบัญชีควรให้ความสำคัญในการตรวจสอบ ได้แก่ (1) บล็อกเชนเทคโนโลยีและเครื่องมือที่กิจการใช้ในการติดตาม รวบรวม กระทบบยอด และรายงานรายการและยอดคงเหลือของคริปโทเคอร์เรนซี (2) วิธีการและการควบคุมที่กิจการใช้สำหรับการจัดเก็บและรักษาความปลอดภัยคริปโทเคอร์เรนซี รวมถึงการอนุมัติและการติดตามธุรกรรมเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซี อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะให้ความสำคัญกับการทดสอบการควบคุมภายในมากที่สุด แต่การระบุและประเมินความเสี่ยง และการตรวจสอบเนื้อหาสาระก็เป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชีที่เพียงพอและเหมาะสม ดังนั้น การศึกษานี้จึงเป็นประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีในการวางแผนการตรวจสอบบัญชีคริปโทเคอร์เรนซีด้านผู้ถือสินทรัพย์

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าผู้มีหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานการสอบบัญชีควรกำหนดแนวทางการตรวจสอบบัญชีให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และจำเป็นต้องสื่อสารต่อผู้สอบบัญชีหรือสำนักงานสอบบัญชีให้เข้าใจในแนวทางการตรวจสอบที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นอกจากนี้ยังต้องให้ความรู้ที่ทันสมัยในการตรวจสอบบัญชี เช่น การทำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาช่วยในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้การตรวจสอบบัญชีมีประสิทธิภาพและให้หลักฐานการตรวจสอบบัญชีที่เพียงพอและเหมาะสมที่จะสามารถสรุปได้ว่างบการเงินถูกต้องตามที่ควรและเป็นไปตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ผู้มีหน้าที่กำกับดูแลควรกำหนดแนวทางการตรวจสอบ โดยมุ่งเน้นให้ผู้สอบบัญชีมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซีเพื่อตรวจสอบบริษัทที่มีธุรกรรมดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ และสะท้อนให้เห็นคุณภาพของงบการเงิน

References

- AICPA and CIMA (2020). *Accounting for and auditing of digital assets*. Retrieved from <https://us.aicpa.org/content/dam/aicpa/interestareas/informationtechnology/downloadabledocuments/accounting-for-and-auditing-of-digital-assets.pdf>
- Bangkok Business (2021). *How is Bitcoin invested. Knowing beforehand has an advantage in 2021*. Retrieved from <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/918610>
- Chartered Professional Accountants of Canada (2018). *Audit considerations related to cryptocurrency assets and transactions*. Retrieved from <https://www.cpacanada.ca/en/business-and-accounting-resources/audit-and-assurance/canadian-auditing-standards-cas/publications/cryptocurrency-audit-considerations>
- Chantabutr, P., Jaensirisak, S & Sawettham, A (2021). Blockchain Technology: Concept and Its Implications for Accounting, Auditing and Supply Chain Management. *Journal of Accounting Profession*, 17(56). 84-89.
- Deloitte (2017). *Break Through with Blockchain*. Retrieved from <http://www.2.deloitte.co/us/en/pages/financial-services/articles/blockchain-series-deloitte-center-for financialservices.html>
- Deloitte (2018). *Cryptocurrency: Financial reporting implications*. Retrieved from <https://www.iasplus.com/en/publications/global/thinking-allowed/2018/thinking-allowed-cryptocurrency-financial-reporting-implications>
- EY (2021). *Accounting by holders of crypto-assets (Updated October 2021)*. Retrieved from https://www.ey.com/en_gl/ifrs-technical-resources/accounting-by-holders-of-crypto-assets-updated-october-2021
- Federation of Accounting Professions (TFAC) (2020). *Thai Standards on Auditing (TSA) 315 (Revised), Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment*. Retrieved from <https://www.tfac.or.th>.
- Federation of Accounting Professions (TFAC) (2020). *Thai Standards on Auditing (TSA) 330 (Revised), The Auditor's Responses to Assessed Risks*. Retrieved from <https://www.tfac.or.th>.
- IFRS Interpretations Committee (2019). *Agenda decision on Holdings of cryptocurrencies*. Retrieved from <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/agenda-decisions/2019/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019.pdf>
- KPMG (2019). *Cryptoassets–Accounting and tax: What's the impact on your financial statements?* Retrieved from <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/04/cryptoassets-accounting-accounting-tax.pdf>
- Mitrapanont, K (2020). *Summary of the key points from the discussion of Auditor's Challenge with AI and Blockchain Technology Part 1*. Retrieved from <https://www.tfac.or.th/en/Article/Detail/124106>

- Nishani, Edirisinghe Vincent & Wilkins, Anne M. (2020). *Challenges when Auditing Cryptocurrencies*. American Accounting Association: Current Issues in Auditing, 14(1), 46 -58.
- Palfreyman, J. (2017). *Blockchain for government: Building trust, demolishing bureaucracy*. Retrieved from <https://www.ibm.com/blogs/blockchain/2017/02/blockchain-governmentbuilding-trust-demolishing-bureaucracy/>
- Phaukijig, P. (2021). Cryptocurrency and Taxation. *Tax Policy Journal*, 2(19), 1–3.
- PwC (2019). *Cryptographic assets and related transactions: accounting considerations under IFRS*. Retrieved from <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-16/cryptographic-assets-related-transactions-accounting-considerations-ifrs-pwc-in-depth.pdf>
- Siam Blockchain (2017). *What is Blockchain technology and how it can change the world*. Retrieved from <http://www.siamblockchain.com/2017/06/04/blockchain-A3/>
- Sincharoonsak, T. & Nakavisute, I. (2020). *Effect of blockchain on accounting information security*. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(5), 1–11.
- U.S. Government Accountability Office (2019). *Blockchain & Distributed Ledger Technologies*. Retrieved from <https://www.gao.gov/products/gao-19-704sp>.



กำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรม ของสินทรัพย์ทางการเงินในการอธิบายกำไรในอนาคตของ บริษัทจดทะเบียนไทยกลุ่มธุรกิจการเงิน

Gains and Losses on Fair Value Change of Financial Assets in Explaining Future Earnings of Thai Listed Companies in Financial Industry

ดร.ภัทรณัชชา โชติคุณากิตติ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะบัญชี

มหาวิทยาลัยรังสิต

Email: phatnatcha.c@rsu.ac.th

ดร.ยศวินกาญจน์ กอบกาญจนพฤติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะบัญชี

มหาวิทยาลัยรังสิต

Email: yodsawinkan.k@rsu.ac.th

Phatnatcha Chotkunakitti, DBA.

Associate Dean for Academic Affairs of Faculty of Accountancy,

Rangsit University

Email: phatnatcha.c@rsu.ac.th

Yodsawinkan Kobkanjanapued, D.ACC.

Assistant Professor of Faculty of Accountancy,

Rangsit University

Email: yodsawinkan.k@rsu.ac.th

กำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรม ของสินทรัพย์ทางการเงินในการอธิบายกำไรในอนาคต ของบริษัทจดทะเบียนไทยกลุ่มธุรกิจการเงิน

ดร.ภัทรนัชชา ไซตัญญากิตติ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะบัญชี

มหาวิทยาลัยรังสิต

Email: phatnatcha.c@rsu.ac.th

ดร.ยศวินกาญจน์ กอบกาญจนพฤติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะบัญชี

มหาวิทยาลัยรังสิต

Email: yodsawinkan.k@rsu.ac.th

วันที่ได้รับบทความต้นฉบับ: 31 มีนาคม 2565
วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 23 มิถุนายน 2565
วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 6 กรกฎาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงความสามารถในการอธิบายกำไรในอนาคตของกำไรปัจจุบัน และข้อมูลจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินปีปัจจุบันของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจการเงิน โดยใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี 2555 ถึงปี 2562 หลังจากนำบริษัทที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์ออกไป กลุ่มตัวอย่างสุดท้ายประกอบด้วย 222 ชุด และ 179 ชุด สำหรับการทดสอบการอธิบายกำไรที่ถัดไป 1 ปี และ 2 ปี ตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า กำไรปีปัจจุบันและรายการกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบัน มีความสามารถในการอธิบายกำไรอนาคต ถัดไป 1 ปี และ 2 ปี อย่างไรก็ตาม ผลของการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า ความสามารถในการอธิบายกำไรอนาคต ถัดไป 1 ปี ดีกว่า 2 ปี เมื่อเปรียบเทียบแบบจำลองที่ประกอบด้วย กำไรปีปัจจุบันเท่านั้น กับแบบจำลองที่ประกอบด้วยกำไรปีปัจจุบันและรายการกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันพบว่า แบบจำลองที่รวมรายการกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ เพื่อขายปีปัจจุบันสามารถอธิบายกำไรอนาคตได้สูงกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่าแบบจำลอง ที่เพิ่มขนาดของกิจการปีปัจจุบันซึ่งเป็นตัวแปรควบคุมมีความสามารถในการอธิบายกำไรอนาคต เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การอธิบายกำไรในอนาคต ข้อมูลมูลค่ายุติธรรม กำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงิน

Gains and Losses on Fair Value Change of Financial Assets in Explaining Future Earnings of Thai Listed Companies in Financial Industry

Phatnatcha Chotkunakitti, DBA.

Associate Dean for Academic Affairs of Faculty of Accountancy,
Rangsit University
Email: phatnatcha.c@rsu.ac.th

Yodsawinkan Kobkanjanapued, D.ACC.

Assistant Professor of Faculty of Accountancy,
Rangsit University
Email: yodsawinkan.k@rsu.ac.th

Received: March 31, 2022

Revised: June 23, 2022

Accepted: July 6, 2022

ABSTRACT

This research studies the ability of current earnings and information from fair value change of available for sale financial assets in explaining future earnings, of the SET listed companies in financial industry using data from year 2012 to 2019. After removing the firms with nonsufficient data, the final sample is comprised of 222 sets and 179 sets for testing one-year and two-years ahead earnings explanation, respectively.

The research found that current earnings and gains or losses on fair value change of available for sale securities have an ability to explain future earnings both one and two years ahead. However, the results of the statistical analysis reveal that the models have an ability to explain one-year ahead earnings more than two-years ahead. When comparing the model including only current earnings with the model consisting of current earnings and gains or losses on fair value change of available for sale securities, it was found that the models with gains or losses on fair value change of available for sale securities have more ability to explain future earnings. In addition, the models adding firm size of current year, as a control variable, have more ability to explain future earnings.

Keywords: *Future earnings explanation, Fair value information, gains or losses on fair value change of financial assets*

ตั้งแต่ปี 2554 คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards Board: IASB) ได้ออกมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรมเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวัดมูลค่ายุติธรรม ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่ได้มีมาตรฐานการบัญชีสำหรับการวัดมูลค่ายุติธรรมไว้โดยเฉพาะมีแต่เพียงระบุให้กิจการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ หนี้สินหรือตราสารทุนด้วยมูลค่ายุติธรรมไว้ในมาตรฐานการบัญชีฉบับที่เกี่ยวข้อง สำหรับประเทศไทยได้เริ่มนำรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 มาใช้สำหรับงบการเงินที่มีรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2558 เป็นต้นไป มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับนี้ ได้กำหนดคำนิยามของมูลค่ายุติธรรมว่าเป็นราคาที่จะได้รับจากการขายสินทรัพย์ในสภาพปกติระหว่างผู้ร่วมตลาด ณ วันที่วัดมูลค่าซึ่งชัดเจนขึ้นจากเดิมว่าเป็นแนวคิดของการมองถึงราคาที่จะได้รับหากมีการจำหน่ายสินทรัพย์และเป็นมุมมองของผู้ร่วมตลาด ไม่ใช่การวัดมูลค่าเฉพาะของกิจการใดกิจการหนึ่ง นอกจากนี้ ได้มีความพยายามทำให้ข้อมูลมีความสม่ำเสมอและสามารถเปรียบเทียบได้มากขึ้น โดยการกำหนดให้นำเสนอมูลค่ายุติธรรมแบ่งตามลำดับชั้น ตามประเภทของข้อมูลที่นำมาใช้ในการประเมินมูลค่ายุติธรรม (Federation of accounting Profession of Thailand, 2019)

ผู้ที่สนับสนุนการวัดมูลค่ายุติธรรม มองว่าการวัดมูลค่ายุติธรรมมีผลทำให้สินทรัพย์และหนี้สินถูกประมาณมูลค่าใหม่ทุกงวดบัญชีเพื่อสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าตามสถานะของตลาดในปัจจุบัน ข้อมูลมูลค่ายุติธรรมเป็นข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมากกว่าข้อมูลอดีต (Cao, Donnelly & Shaari, 2013) ดังนั้น ข้อมูลมูลค่ายุติธรรมน่าจะสะท้อนผลการดำเนินงานและฐานะการเงินที่เป็นปัจจุบันมากขึ้น นอกจากนี้ เนื่องจากกลไกในการเปลี่ยนแปลงมูลค่าที่รายงานเป็นประจำทำให้ผู้บริหารปิดบังข้อมูลแก่นักลงทุนยากขึ้น น่าจะส่งผลให้ได้ข้อมูลในงบการเงินที่เปิดเผยต่อสาธารณชนทันเวลาและมีความโปร่งใสมากขึ้น (Laux & Leuz, 2009) ในทำนองเดียวกันการวัดมูลค่ายุติธรรมจะช่วยให้ข้อมูลจากงบการเงินจะมีความเกี่ยวข้อง ในการตัดสินใจและเป็นข้อมูลเปิดเผยสู่สาธารณชนที่สะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าที่แท้จริงของกิจการได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการวัดมูลค่ายุติธรรมนั้นทำได้ยากในบางสถานการณ์ โดยมูลค่ายุติธรรมต้องอาศัยการประมาณ (Landsman, 2007) การที่มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 13 นี้ เปิดโอกาสให้วัดมูลค่ายุติธรรม โดยมีหลักการคือ การใช้ข้อมูลที่เกิดขึ้นได้และใช้ข้อมูลสังเกตไม่ได้ให้น้อยที่สุด ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดให้เปิดเผยถึงลำดับชั้นของข้อมูล แต่ข้อมูลระดับ 2 และระดับ 3 เป็นข้อมูลที่ต้องปรับปรุง หรือเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถสังเกตได้จากตลาดซื้อขายคล่องมาตรฐานไม่ได้ชี้ชัดถึงที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน ในกรณีที่ใช้ข้อมูลที่เกิดขึ้นไม่ได้มูลค่ายุติธรรมต้องอาศัยการประมาณการเสียเป็นส่วนใหญ่ และอาจมีการอ้างอิงการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารเพื่อประกอบกรวัดมูลค่ายุติธรรมค่อนข้างมากทำให้ข้อมูลขาดความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมทำให้ข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้นตามการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงของมูลค่าตลาดอาจทำให้ข้อมูลของสินทรัพย์ที่ถือไว้ในระยะยาวไม่มีความเสถียรภาพ (Palea, 2014) ดังนั้น ข้อมูลอาจขาดคุณค่าทางการพยากรณ์ซึ่งเป็นลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐานของข้อมูลทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ตามที่ระบุไว้ในกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (Federation of accounting Profession of Thailand, 2015)

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจการเงิน ซึ่งประกอบด้วย ธนาคาร เงินทุน และหลักทรัพย์ ประกันภัยและประกันชีวิต เป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการนำมูลค่ายุติธรรมมาใช้ เนื่องจากการลงทุนในหลักทรัพย์เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการดำเนินงานการบัญชีสำหรับเงินลงทุนนั้น เป็นไปตามข้อบังคับของมาตรฐานการบัญชีไทยฉบับที่ 105 เรื่อง การบัญชีสำหรับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน ซึ่งได้กำหนดให้มีการวัดมูลค่ายุติธรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 13 โดยมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 105 กำหนดให้ทั้งหลักทรัพย์เพื่อค้าและหลักทรัพย์เพื่อขายแสดงมูลค่ายุติธรรมในงบแสดงฐานะการเงิน และกำหนดให้ผลต่างจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์แสดงทั้งในกำไรขาดทุนและกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น สำหรับหลักทรัพย์เพื่อขายนั้นผลต่างที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมต้องรายงานไว้ในกำไรหรือขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น

จัดเป็นรายการที่จัดประเภทรายการใหม่เข้าไปไว้ในกำไรหรือขาดทุนในภายหลัง รายการประเภทนี้จัดเป็นรายการที่มีผลกระทบต่อกำไรขาดทุนในอนาคต เนื่องจากเมื่อมีการขายหลักทรัพย์ในอนาคต กำไรหรือขาดทุนที่เกิดขึ้นจากการขายหลักทรัพย์จะถูกบันทึกเป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในกำไรขาดทุนสุทธิในงวดเวลาอนาคตที่มีการขายหลักทรัพย์นั้น ดังนั้น รายการกำไรหรือขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการขายหลักทรัพย์เพื่อขายน่าจะสามารถทำนายผลการดำเนินงานในอนาคตได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้ได้หลักฐานเชิงประจักษ์ถึงคุณค่าส่วนเพิ่มในการอธิบายของข้อมูลกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการขายหลักทรัพย์เพื่อขาย ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขาย ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสามารถในการอธิบายกำไรขาดทุนของรายการกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายที่รายงานอยู่ในงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มธุรกิจการเงิน

■ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงความสามารถในการอธิบายกำไรขาดทุนสำหรับปีถัดไป 1 ปี และ 2 ปี ของกำไรและรายการกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันที่รายงานอยู่ในงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จของบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน

■ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. งานวิจัยนี้จะให้ข้อมูลยืนยันถึงประโยชน์ของข้อมูลจากการวัดมูลค่ายุติธรรม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับในการรายงานงบการเงินได้
2. นักลงทุน และผู้ที่สนใจ สามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจลงทุน

แนวคิดเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรม

การนำแนวคิดของการวัดมูลค่ายุติธรรมมาใช้กับสินทรัพย์และหนี้สิน มีการกล่าวถึงทั้งในแง่ของการสนับสนุนและการโต้แย้ง ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่สนับสนุนการวัดมูลค่ายุติธรรม โดย Barth (1994) ได้ยืนยันว่าข้อมูลมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนในหลักทรัพย์ของธุรกิจธนาคารมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจลงทุนและมีความน่าเชื่อถือ (Relevance and Reliability) สำหรับนักลงทุน และข้อมูลมูลค่ายุติธรรมมีเนื้อหาสาระของข้อมูล (Information Content) มากกว่าข้อมูลราคาหุ้นในอดีต นอกจากนี้ Barth, Beaver and Landsman (1997) ยังระบุว่าการเปิดเผยข้อมูลมูลค่ายุติธรรมช่วยอธิบายความแตกต่างระหว่างมูลค่าตามบัญชีและราคาตลาดของของส่วนของผู้ถือหุ้น เช่นเดียวกับ Kathy and Wahlen (1995) พบว่ามูลค่ายุติธรรมของส่วนของผู้ถือหุ้นสามารถอธิบายราคาหุ้นของบริษัทประกันภัยได้ สำหรับในประเทศไทย Bordeelertrit (2018) พบว่าในการประเมินมูลค่าส่วนของผู้ถือหุ้นด้วยวิธีกำไรส่วนเกิน (Residual Income Valuation Model) บริษัทที่มีอัตราส่วนมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวมในระดับต่ำมีความคลาดเคลื่อนน้อยกว่า และมีความถูกต้องมากกว่าบริษัทที่มีอัตราส่วนมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวมในระดับสูง

สำหรับงานวิจัยที่พิจารณาถึงลำดับขั้นของมูลค่ายุติธรรม Lu and Mande (2014) พบว่าข้อมูลสินทรัพย์สุทธิที่รายงานตามระดับขั้นมูลค่ายุติธรรมมีคุณค่าในการตัดสินใจลงทุน เนื่องจากข้อมูลสินทรัพย์สุทธิตามลำดับขั้นมูลค่ายุติธรรมมีความสัมพันธ์กับราคาตลาดของหุ้น ในทำนองเดียวกัน Elbannan and Elbannan (2015) ได้ศึกษาถึงข้อมูลตามระดับขั้นของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์และหนี้สินพบว่า มีความสัมพันธ์กับระดับการแปรผันของผลตอบแทนของหุ้นกับผลตอบแทนตลาด

นอกจากนี้ ในประเทศไทย Junsangam and Srijunpetch (2015) ศึกษาโดยการสำรวจความคิดเห็นของนักลงทุนพบว่า นักลงทุนจะพิจารณาข้อมูลผลขาดทุนจากการวัดมูลค่ายุติธรรมในการตัดสินใจแต่ให้ความสำคัญกับข้อมูลที่มีตามลำดับขั้นมูลค่ายุติธรรมต่างกัน

งานวิจัยบางงานได้กล่าวถึงผลดีของการนำการวัดมูลค่ายุติธรรมมาใช้ Chae, Choi and Yim (2016) สรุปว่าการนำการบัญชีมูลค่ายุติธรรมมาช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินของบริษัท เนื่องจากการวิเคราะห์พบว่ามูลค่ายุติธรรมไปใช้มีผลเชิงลบกับความไม่มั่นคงทางการเงิน ในทางตรงกันข้ามบางงานวิจัยไม่ยืนยันประโยชน์ของการวัดมูลค่ายุติธรรม Chakraborty (2010) พบว่า การนำการบัญชีมูลค่ายุติธรรมไปใช้สำหรับธนาคารไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของผลตอบแทนของหุ้น นอกจากนี้ Rhee, Choi, and Ryu (2018) ศึกษาถึงการนำระบบการวัดมูลค่ายุติธรรมมาใช้ในประเทศเกาหลีพบว่า บริษัทที่มีระบบการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ไม่ดีจะมีการเกลี้ยกำไร (income smoothing) และมีการจัดการกำไร (earning management) เพื่อที่จะให้ได้กำไรตามเป้าหมาย ในทำนองเดียวกัน Sodian (2015) ได้ทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ของการวัดมูลค่ายุติธรรมที่ใช้ในการรายงานงบการเงินกับคุณภาพกำไรในประเทศแถบยุโรปตะวันออก โดยคาดการณ์ว่าประเทศเหล่านี้จะมีการใช้เทคนิคการวัดมูลค่ายุติธรรมมากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากการขาดข้อมูลตลาด ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารมีการจัดการกำไรด้วยการประมาณมูลค่าซึ่งจะทำให้คุณภาพกำไรที่รายงานต่ำลง ผลการวิจัยค้นพบว่าบริษัทที่มีการเปิดเผยมูลค่ายุติธรรมในการรายงานทางการเงินเพิ่มขึ้นมีตัวชี้วัดคุณภาพกำไรโดยรวมในระดับที่ต่ำลง

การพยากรณ์ผลการดำเนินงานของข้อมูลจากการวัดมูลค่ายุติธรรม

คุณลักษณะหนึ่งของข้อมูลในงบการเงิน คือ มีคุณค่าในการพยากรณ์ผลการดำเนินงาน โดยผลการดำเนินงานที่ให้ความสนใจ คือ กำไรสุทธิในงบกำไรขาดทุนซึ่งเกิดจากการบันทึกบัญชีตามเกณฑ์คงค้างและกระแสเงินสดจากการดำเนินงานซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์เงินสด (Dechow 1994) กำไรปัจจุบันสามารถใช้ในการพยากรณ์กำไรในอนาคตจากผลสรุปงานวิจัยของ Finger (1994) ยืนยันความสามารถของกำไรในการพยากรณ์ผลการดำเนินงานในอนาคตทั้งกำไรสุทธิและกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน สำหรับการศึกษาความสามารถในการพยากรณ์ของข้อมูลจากการวัดมูลค่ายุติธรรมมีการศึกษาถึงการวัดมูลค่ายุติธรรมในหลายประเด็น Bandyopadhyay, Chen, and Wolfe (2017) พบว่ากำไรหรือขาดทุนจากการประเมินมูลค่ายุติธรรมของอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนมีความสามารถในการพยากรณ์กระแสเงินสดอนาคต และบริษัทที่ยึดหลักความระมัดระวังมากกว่าจะมีความสามารถในการพยากรณ์มากกว่า ในทำนองเดียวกัน Hsu, Wu, and Sbaraglia (2020) ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการพยากรณ์กำไรในอนาคตของข้อมูลมูลค่ายุติธรรมและข้อมูลราคาหุ้นในอดีตของอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน โดยการเปรียบเทียบความสามารถในการพยากรณ์ระหว่างบริษัทที่บันทึกอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนกับบริษัทที่บันทึกด้วยวิธีมูลค่ายุติธรรม พบว่ามูลค่ายุติธรรมมีความสามารถในการพยากรณ์กำไรในอนาคตสูงกว่าข้อมูลราคาหุ้นในอดีต

Bratten, Causholli, and Khan (2016) ได้ศึกษาถึงผลต่างจากการปรับปรุงมูลค่ายุติธรรมที่รวมอยู่ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น เพื่อใช้ในการพยากรณ์ผลประกอบการของธนาคาร นอกจากนี้ ได้ทดสอบถึงความน่าเชื่อถือของผลการพยากรณ์พบว่า ผลต่างจากการปรับปรุงมูลค่ายุติธรรมสามารถพยากรณ์กำไรทั้ง 1 ปี และ 2 ปีถัดไปได้ เมื่อพิจารณาแต่ละรายการในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น พบว่ารายการในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จมีผลต่อกำไรในอนาคตต่างกัน โดยที่กำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการขายหลักทรัพย์เพื่อขายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกำไรอนาคต ส่วนกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากสัญญาอนุพันธ์มีความสัมพันธ์เชิงลบกับกำไรอนาคต มีความสัมพันธ์กับรายการกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่นรวม นอกจาก 2 รายการนี้มีความสัมพันธ์กับกำไรอนาคตถัดไป 1 ปีเท่านั้น นอกจากนี้ พบว่าขนาดของกิจการมีความสัมพันธ์กับกำไรอนาคตถัดไป 1 ปีและ 2 ปี เช่นเดียวกับ Ehalaiye, Tippet, and Zijl (2017) ศึกษาความสามารถของมูลค่ายุติธรรมในการพยากรณ์ผลการดำเนินงานในอนาคต กรณีบริษัทกลุ่มธนาคารซึ่งผลการดำเนินงานวัดโดยกระแสเงินสดและกำไรในอนาคตพบว่า มูลค่ายุติธรรมสามารถพยากรณ์ผลการดำเนินงานทั้งกระแสเงินสดจากการดำเนินงานและกำไรจากการดำเนินงานในอนาคต นอกจากนี้ ยังพบว่ามูลค่ายุติธรรมมีความสามารถในการทำนายกระแสเงินสดในอนาคตได้ดีกว่ากำไรในอนาคต ถึงแม้ในสถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจตลาดขาดสภาพคล่องไม่มีผลกระทบต่อความสามารถในการพยากรณ์ของมูลค่ายุติธรรม

Magnan, Menini, and Parbonetti (2015) ได้ศึกษาถึงผลจากการวัดมูลค่ายุติธรรมด้วยข้อมูลแต่ละระดับขึ้นต่อความสามารถในการพยากรณ์ของนักวิเคราะห์การเงิน พบว่าการเปิดเผยข้อมูลการวัดมูลค่ายุติธรรมส่งผลให้การพยากรณ์ถูกต้องมากขึ้น และพบว่าการวัดมูลค่าด้วยข้อมูลระดับ 2 สัมพันธ์กับความถูกต้องในการพยากรณ์ที่เพิ่มขึ้น โดยที่การวัดมูลค่าด้วยข้อมูลระดับ 3 สัมพันธ์กับการกระจายตัวของการพยากรณ์ (forecast dispersion) ที่เพิ่มขึ้น Evans, Hodder, and Hopkins (2014) นอกจากจะพบว่ามูลค่ายุติธรรมมีความสัมพันธ์กับราคาหุ้นแล้ว ยังพบว่าผลการปรับปรุงมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินสามารถพยากรณ์ผลกำไรหรือขาดทุนที่เกิดขึ้นจากการขายเครื่องมือทางการเงินในอนาคตได้ อย่างไรก็ตามบางงานวิจัยระบุว่ามูลค่ายุติธรรมไม่มีผลต่อการพยากรณ์ผลการดำเนินงาน ดังเช่น Argilès, Garcia-Blandon, and Monllau (2011) ได้ศึกษาถึงการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ชีวภาพโดยเปรียบเทียบระหว่างการใช่วิธีมูลค่ายุติธรรมและใช้วิธีราคาหุ้นในอดีตของบริษัทในประเทศสเปน พบว่าการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ชีวภาพด้วยมูลค่ายุติธรรมไม่มีผลต่อการพยากรณ์กระแสเงินสดในอนาคต

การพัฒนาสมมติฐาน

งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับความสามารถในการพยากรณ์ผลการดำเนินงานโดยใช้ข้อมูลมูลค่ายุติธรรมได้ผลสรุปที่หลากหลายและส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยมีการนำแนวคิดในการวัดมูลค่ายุติธรรมมาปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 13 ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา ซึ่งก่อนหน้านี้มีการใช้แนวคิดการวัดมูลค่ายุติธรรมซึ่งระบุไว้ในมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง (Srijunpetch, 2016) ข้อมูลผลกำไรหรือขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรม ที่แสดงในส่วนกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่นเป็นข้อมูลหนึ่งที่บริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงินส่วนใหญ่มีการรายงานจัดเป็นรายการที่จัดประเภทรายการใหม่เข้าไปไว้ในกำไรหรือขาดทุนในภายหลังรายการประเภทนี้จัดเป็นรายการที่มีผลกระทบต่อกำไรขาดทุนในอนาคต เนื่องจากเมื่อมีการขายหลักทรัพย์ในอนาคต กำไรหรือขาดทุนที่เกิดขึ้นจากการขายหลักทรัพย์จะถูกบันทึกเป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในกำไรขาดทุนสุทธิในงวดเวลาอนาคตที่มีการขายหลักทรัพย์นั้น ดังนั้น รายการกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการขายหลักทรัพย์เพื่อขายจะมีความสามารถในการอธิบายกำไรในอนาคตได้เช่นเดียวกัน (Bratten et al. 2016) จึงสามารถตั้งสมมติฐานงานวิจัยได้ดังนี้

H1 : กำไรปัจจุบันและกำไรหรือขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปัจจุบันสามารถอธิบายกำไรในอนาคต

■ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ มีกระบวนการในการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ทำการเก็บข้อมูลจากงบการเงินและอัตราส่วนทางการเงินจากฐานข้อมูล SETSMART

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เฉพาะกลุ่มธุรกิจการเงิน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่บริษัทส่วนใหญ่มีการลงทุนในหลักทรัพย์และได้นำการวัดมูลค่ายุติธรรมมาใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคัดเลือกจากบริษัท ตั้งแต่ปี 2555 ถึงปี 2562 หลังจากตัดบริษัทที่มีข้อมูลในแต่ละปีไม่ครบถ้วน เหลือจำนวนข้อมูลที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี มีจำนวนทั้งหมด 222 ชุด และสำหรับการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี มีจำนวนทั้งหมด 179 ชุด

การวัดค่าตัวแปรและแบบจำลอง

ตัวแปรตาม คือ กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี และ 2 ปี ส่วนตัวแปรอิสระ คือ กำไรต่อหุ้นปีปัจจุบันและข้อมูลมูลค่ายุติธรรม งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์คุณค่าส่วนเพิ่มของข้อมูลมูลค่ายุติธรรมคือกำไรหรือขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขาย เนื่องจากผลการวิจัยของ Bratten et al. (2016) พบว่ารายการกำไรหรือขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายมีความสัมพันธ์กับกำไรสุทธิและตัวแปรควบคุมคือขนาดของกิจการ ซึ่งวัดค่าจากลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม โดยตัวแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นดังนี้

ความสามารถในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี

ตัวแบบที่ 1 เป็นตัวแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสามารถของกำไรต่อหุ้นในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปีของ Finger (1994) ซึ่งตัวแบบนี้เป็นตัวแบบเปรียบเทียบกับตัวแบบที่ 2 ซึ่งเป็นตัวแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณค่าส่วนเพิ่มของข้อมูลมูลค่ายุติธรรมคือกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขาย ส่วนตัวแบบที่ 3 เพิ่มตัวแปรควบคุมคือขนาดของกิจการ ในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี

$$EPS_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

$$EPS_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \beta_2 GLFVC_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (2)$$

$$EPS_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \beta_2 GLFVC_{i,t} + SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (3)$$

โดยที่ $EPS_{i,t+1}$ คือ กำไรต่อหุ้นของบริษัท i ณ เวลา $t+1$ ปี (กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี) $EPS_{i,t}$ คือ กำไรต่อหุ้นของบริษัท i ณ เวลา t (กำไรต่อหุ้นปีปัจจุบัน) $GLFVC_{i,t}$ คือ กำไรหรือขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปรับค่าโดยการหารด้วยจำนวนหุ้นสามัญของบริษัท i ณ เวลา t และ $SIZE_{i,t}$ คือ ขนาดของกิจการวัดค่าด้วยลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวมของบริษัท i ณ เวลา t

ความสามารถในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี

ตัวแบบที่ 4 เป็นตัวแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสามารถของกำไรต่อหุ้นในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี ซึ่งตัวแบบนี้เป็นตัวแบบเปรียบเทียบกับตัวแบบที่ 5 ซึ่งเป็นตัวแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณค่าส่วนเพิ่มของกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขาย ส่วนตัวแบบที่ 6 เพิ่มตัวแปรควบคุมคือขนาดของกิจการในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี

$$EPS_{i,t+2} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (4)$$

$$EPS_{i,t+2} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \beta_2 GLFVC_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (5)$$

$$EPS_{i,t+2} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \beta_2 GLFVC_{i,t} + SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (6)$$

โดยที่ $EPS_{i,t+2}$ คือ กำไรต่อหุ้นของบริษัท i ณ เวลา $t+2$ ปี (กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี)

การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาลักษณะของข้อมูล ประกอบด้วยค่าสถิติ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 2. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระกันเอง
- 3. การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อศึกษาถึงความสามารถในการอธิบายกำไรในอนาคตของกำไร และข้อมูลมูลค่ายุติธรรมซึ่งคือกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินปัจจุบันของบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน เช่นเดียวกับ Bratten et al. (2016)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

จากตารางที่ 1 แสดงคุณลักษณะทางสถิติเบื้องต้นได้แก่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ศึกษาชุดที่ 1 จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 222 ตัวอย่าง โดยกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 ปี (EPS_{t+1}) มีค่าต่ำสุด -2.96 ค่าสูงสุด 48.67 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 4.32 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.69 กำไรต่อหุ้น (EPS_t) มีค่าต่ำสุด -2.96 ค่าสูงสุด 48.67 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 4.40 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.77 ซึ่งสาเหตุที่ค่าสูงสุดและต่ำสุดของกำไรต่อหุ้นทั้งปีปัจจุบันและปีถัดไป 1 ปี เท่ากันเพราะการวิเคราะห์ที่ใช้ข้อมูลซึ่งข้อมูลบางชุดอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน ส่วนกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขาย (GLFVC) มีค่าต่ำสุด -21.36 ค่าสูงสุด 63.63 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 0.70 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.64 ซึ่งแสดงว่าการวัดมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายส่วนใหญ่เป็นรายการผลกำไรจากการวัดมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขาย ส่วนขนาดของกิจการ (SIZE) มีค่าต่ำสุด 20.50 ค่าสูงสุด 28.79 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 24.10 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.64

ตารางที่ 1 แสดงคุณลักษณะทางสถิติเบื้องต้นของตัวแปรชุดข้อมูล สำหรับการอธิบายกำไรปีถัดไป 1 ปี

Variable (n = 222)	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
EPS_{t+1}	-2.96	48.67	4.32	7.69
EPS_t	-2.96	48.67	4.40	7.77
GLFVC _t	-21.36	63.63	0.70	7.64
SIZE _t	20.50	28.79	24.10	2.64

ตารางที่ 2 แสดงคุณลักษณะทางสถิติเบื้องต้นของตัวแปรชุดข้อมูล สำหรับการอธิบายกำไรปีถัดไป 2 ปี

Variable (n = 179)	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
EPS _{t+2}	-2.96	48.67	4.26	7.46
EPS _t	-0.59	57.92	4.46	9.63
GLFVC _t	-21.36	63.63	1.07	8.28
SIZE _t	20.50	28.75	24.18	2.65

จากตารางที่ 2 แสดงคุณลักษณะทางสถิติเบื้องต้นได้แก่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรที่ศึกษาชุดที่ 2 จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 179 ตัวอย่าง โดยกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 2 ปี (EPS_{t+2}) มีค่าต่ำสุด -2.96 ค่าสูงสุด 48.67 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 4.26 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.46 กำไรต่อหุ้นปีปัจจุบัน (EPS_t) มีค่าต่ำสุด -0.59 ค่าสูงสุด 57.92 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 4.46 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.63 กำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบัน (GLFVC_t) มีค่าต่ำสุด -21.36 ค่าสูงสุด 63.63 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 1.07 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.28 ซึ่งแสดงว่าผลจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมส่วนใหญ่ก่อให้เกิดรายการกำไร ส่วนขนาดของกิจการปีปัจจุบัน (SIZE_t) มีค่าต่ำสุด 20.50 ค่าสูงสุด 28.75 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 24.18 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.65

■ ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาความสามารถในการอธิบายกำไรปีถัดไป 1 ปี

Variable (n = 222)		EPS _{t+1}	EPS _t	GLFVC _t	SIZE _t
EPS _t	Pearson Correlation	.907**	1		
	Sig. (2-tailed)	.000			
GLFVC _t	Pearson Correlation	.189**	.117	1	
	Sig. (2-tailed)	.005	.300		
SIZE _t	Pearson Correlation	.373**	.342**	.035	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.860	

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

จากตารางที่ 3 สามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของข้อมูลชุดที่ 1 สำหรับการอธิบายกำไร ปีถัดไป 1 ปี จากตัวอย่าง 222 ตัวอย่าง ได้ดังนี้

จากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมในตัวแบบที่ 1 ตัวแบบที่ 2 และตัวแบบที่ 3 พบว่ากำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 ปี (EPS_{t+1}) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมทุกตัว ประกอบด้วย กำไรต่อหุ้นปีปัจจุบัน (EPS_t) กำไรหรือขาดทุนจากการวัดมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ เพื่อขายที่อยู่ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่นปีปัจจุบัน ($GLFVC_t$) และขนาดของกิจการปีปัจจุบัน ($SIZE_t$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่วิเคราะห์ได้เท่ากับ 0.907 0.189 และ 0.373 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตัวแบบที่ 2 และ 3 จะเห็นว่ากำไรต่อหุ้นปีปัจจุบัน (EPS_t) มีความสัมพันธ์กับขนาดของกิจการปีปัจจุบัน ($SIZE_t$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่วิเคราะห์ได้เท่ากับ 0.342 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ เพื่อขายปีปัจจุบัน ($GLFVC_t$) นอกจากนี้ พบว่ากำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ เพื่อขายปีปัจจุบัน ($GLFVC_t$) ไม่มีความสัมพันธ์กับขนาดของกิจการปีปัจจุบัน ($SIZE_t$)

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาความสามารถในการอธิบายกำไร ปีถัดไป 2 ปี

Variable (n = 179)		EPS_{t+2}	EPS_t	$GLFVC_t$	$SIZE_t$
EPS_t	Pearson Correlation	.757**	1		
	Sig. (2-tailed)	.000			
$GLFVC_t$	Pearson Correlation	.344**	.091**	1	
	Sig. (2-tailed)	.000	.000		
$SIZE_t$	Pearson Correlation	.461**	.354**	.049	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.518	

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 179 ตัวอย่าง จากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมในตัวแบบที่ 4 ตัวแบบที่ 5 และตัวแบบที่ 6 พบว่ากำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี (EPS_{t+2}) มีความสัมพันธ์กับกำไรต่อหุ้นปีปัจจุบัน (EPS_t) กำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ เพื่อขายปีปัจจุบัน ($GLFVC_t$) และขนาดของกิจการปีปัจจุบัน ($SIZE_t$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่วิเคราะห์ได้เท่ากับ 0.757 0.344 และ 0.461 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมในตัวแบบที่ 5 และตัวแบบที่ 6 พบว่ากำไรต่อหุ้นปีปัจจุบัน (EPS_t) มีความสัมพันธ์กับกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ เพื่อขายปีปัจจุบัน ($GLFVC_t$) และขนาดกิจการปีปัจจุบัน ($SIZE_t$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่วิเคราะห์ได้เท่ากับ 0.091 และ 0.354 ในขณะที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ เพื่อขายปีปัจจุบัน ($GLFVC_t$) กับขนาดของกิจการปีปัจจุบัน ($SIZE_t$)

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมพบว่า ไม่เกิดปัญหาที่ตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุมมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) ($r < 0.8$) รวมทั้ง การตรวจสอบค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 (จากตารางที่ 5 และ 6) แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความเป็นอิสระต่อกัน ดังนั้น จึงสามารถนำตัวแปรทั้งอิสระและตัวแปรตามทั้งหมดไปวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ได้ในสมการเดียวกันได้

■ ผลการวิเคราะห์ความถดถอย

ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยของความสามารถในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี

$$EPS_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \tag{1}$$

$$EPS_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \beta_2 GLFVC_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \tag{2}$$

$$EPS_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \beta_2 GLFVC_{i,t} + SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \tag{3}$$

Variable (n = 219)	Model 1		Model 2			Model 3		
	Coeff.	t-stat	Coeff.	t-stat	VIF	Coeff.	t-stat	VIF
Constant	.362	1.908	.350	2.185*		-4.610	-3.457**	
EPS _t	.898	15.86**	.889	18.87**	1.005	.865	23.26**	1.139
GLFVC _t			.126	2.779**	1.005	.126	2.947**	1.005
SIZE _t						.209	3.452**	1.133
F-test	163.523		91.460			63.107		
P-value	.000		.000			.000		
Adjusted R ²	.823		.838			.842		
Durbin-Watson	1.611		1.626			1.631		

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ *มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

จากตารางที่ 5 ใน ตัวแบบที่ 1 พบว่า F-test เท่ากับ 163.523 p-value เท่ากับ 0.000 แสดงถึงการมีตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และ Adjusted R² เท่ากับ 0.823 แสดงถึงตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของ ตัวแปรตามได้ 82.30% และจากการพิจารณา Coefficients พบว่ามูลค่ากำไรต่อหุ้นปีปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย p-value เท่ากับ 0.000 และ Coefficients เท่ากับ 0.898 กล่าวได้ว่า เมื่อกำไรต่อหุ้นปีปัจจุบันเพิ่มขึ้น 1 บาทจะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปีเพิ่มขึ้น 0.898 บาท

ตัวแบบที่ 2 พบว่า F-test เท่ากับ 91.460 p-value เท่ากับ 0.000 แสดงถึงการมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และ Adjusted R² เท่ากับ 0.838 แสดงถึงตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลง ของตัวแปรตามได้ 83.80% และจากการพิจารณา Coefficients พบว่ามูลค่ากำไรต่อหุ้นและกำไรหรือขาดทุน จากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย p-value เท่ากับ 0.000 มี Coefficients เท่ากับ 0.889 และ 0.126 ตามลำดับ กล่าวได้ว่า เมื่อกำไรต่อหุ้นเพิ่มขึ้น 1 บาทจะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปีเพิ่มขึ้น 0.889 บาท และกำไรหรือขาดทุน จากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี เพิ่มขึ้น 0.126 บาท

ตัวแบบที่ 3 พบว่า F-test เท่ากับ 63.107 p-value เท่ากับ 0.000 แสดงถึงการมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และ Adjusted R² เท่ากับ 0.842 แสดงถึงตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลง ของตัวแปรตามได้ 84.20% และจากการพิจารณา Coefficients พบว่ามูลค่ากำไรต่อหุ้นและกำไรหรือขาดทุน จากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย p-value เท่ากับ 0.00 มี Coefficients เท่ากับ 0.865 และ 0.126 ตามลำดับ กล่าวได้ว่า เมื่อกำไรต่อหุ้นเพิ่มขึ้น 1 บาทจะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 ปีเพิ่มขึ้น 0.865 บาท และกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผล ให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปีเพิ่มขึ้น 0.126 บาท และขนาดกิจการปีปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย p-value เท่ากับ 0.00 มี Coefficients เท่ากับ 0.209 แสดงว่า เมื่อขนาดกิจการ เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปีเพิ่มขึ้น 0.002 บาท

เมื่อเปรียบเทียบ Adjusted R² ของตัวแบบทั้ง 3 ตัวแบบ จะเห็นว่าตัวแบบที่ 2 มีค่าเพิ่มขึ้นจาก 0.823 เป็น 0.838 แสดงว่าตัวแปรอิสระในตัวแบบที่ 2 ซึ่งประกอบด้วยกำไรต่อหุ้นในปีปัจจุบันและกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลง มูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขาย สามารถอธิบายกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 ปีได้ดีกว่าตัวแบบที่ 1 และตัวแบบที่ 3 ซึ่งเพิ่มตัวแปรควบคุมคือ ขนาดของกิจการ มีค่า Adjusted R² สูงกว่าตัวแบบอื่น คือมีค่า 0.842 ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ากำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายและขนาดกิจการมีส่วนช่วยเพิ่ม ความเกี่ยวข้องในการอธิบายกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 ปี

ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ถดถอยของความสามารถในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี

$$EPS_{i,t+2} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (4)$$

$$EPS_{i,t+2} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \beta_2 GLFVC_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (5)$$

$$EPS_{i,t+2} = \beta_0 + \beta_1 EPS_{i,t} + \beta_2 GLFVC_{i,t} + SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (6)$$

Variable (n = 179)	Model 4		Model 5			Model 6		
	Coeff.	t-stat	Coeff.	t-stat	VIF	Coeff.	t-stat	VIF
Constant	1.038	2.842**	.921	3.277**		-9.942	-3.063**	
EPS _t	.633	11.56**	.612	10.73**	1.008	.548	15.18**	1.151
GLFVC _t			.233	27.60**	1.008	.229	29.88**	1.009
SIZE _t						.458	3.133**	1.144
F-test	47.046 **		32.455**			25.982**		
P-value	.000		.000			.000		
Adjusted R ²	.571		.646			.684		
Durbin-Watson	1.522		1.439			1.516		

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

จากตารางที่ 6 ในตัวแบบที่ 4 พบว่า F-test เท่ากับ 47.046 p-value เท่ากับ 0.000 แสดงถึงตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และ Adjusted R² เท่ากับ 0.571 แสดงถึงตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้ 57.10% และจากการพิจารณา Coefficients พบว่ามูลค่ากำไรต่อหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 2 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย p-value เท่ากับ 0.000 และ Coefficients เท่ากับ 0.633

ตัวแบบที่ 5 พบว่า F-test เท่ากับ 32.455 p-value เท่ากับ 0.000 แสดงถึงการมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และ Adjusted R² เท่ากับ 0.646 แสดงถึงตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้ 64.6% และจากการพิจารณา Coefficients พบว่ามูลค่ากำไรต่อหุ้น กำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย p-value เท่ากับ 0.000 ซึ่งค่า Coefficients เท่ากับ 0.612 และ 0.233 ตามลำดับ กล่าวได้ว่า เมื่อกำไรต่อหุ้นปีปัจจุบันเพิ่มขึ้น 1 บาทจะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปีเพิ่มขึ้น 0.612 บาท และกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปีเพิ่มขึ้น 0.233 บาท

ตัวแบบที่ 6 พบว่า F-test เท่ากับ 25.982 p-value เท่ากับ 0.000 แสดงถึงการมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และ Adjusted R² เท่ากับ 0.684 แสดงถึงตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้ 68.4% และจากการพิจารณา Coefficients พบว่ามูลค่ากำไรต่อหุ้น กำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายและขนาดกิจการปีปัจจุบัน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย p-value เท่ากับ 0.000 ซึ่งค่า Coefficients เท่ากับ 0.548 0.229 และ 0.458 ตามลำดับ กล่าวได้ว่า เมื่อกำไรต่อหุ้น ปีปัจจุบัน เพิ่มขึ้น 1 บาทจะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปีเพิ่มขึ้น 0.548 บาท และกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบันเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปีเพิ่มขึ้น 0.229 บาท และขนาดกิจการเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้กำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปีเพิ่มขึ้น 0.00458 บาท

เมื่อเปรียบเทียบ Adjusted R² ของตัวแบบที่ 4 และตัวแบบที่ 5 จะเห็นว่าตัวแบบที่ 5 มีค่า Adjusted R² เพิ่มขึ้นจาก 0.571 เป็น 0.646 แสดงว่าตัวแปรอิสระในตัวแบบที่ 5 ซึ่งประกอบด้วยกำไรต่อหุ้นในปีปัจจุบันและกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายปีปัจจุบัน สามารถอธิบายกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 2 ปีได้ดีกว่าตัวแบบที่ตัวแปรอิสระประกอบด้วยกำไรต่อหุ้นปีปัจจุบันเท่านั้น และตัวแบบที่ 6 ซึ่งเพิ่มตัวแปรควบคุม คือ ขนาดของกิจการปีปัจจุบัน มีค่า Adjusted R² สูงกว่าตัวแบบอื่น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ากำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์ เพื่อขายและขนาดกิจการมีส่วนช่วยเพิ่มความเกี่ยวข้องในการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างตัวแบบการอธิบายกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 ปี และ 2 ปี โดยภาพรวมจะเห็นว่า ค่า Adjusted R² ของตัวแบบการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 1 ปี (ตัวแบบที่ 1 ถึงตัวแบบที่ 3) จะมีค่าสูงกว่าค่า Adjusted R² ของตัวแบบการอธิบายกำไรต่อหุ้นปีถัดไป 2 ปี (ตัวแบบที่ 4 ถึงตัวแบบที่ 6) ซึ่งแสดงได้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบค่า Adjusted R2 ระหว่างตัวแบบการอธิบายกำไรในอนาคตถัดไป 1 ปี และ 2 ปี

	Model 1 (EARN _{t+1})	Model 4 (EARN _{t+2})	Model 2 (EARN _{t+1})	Model 5 (EARN _{t+2})	Model 3 (EARN _{t+1})	Model 6 (EARN _{t+2})
Adjusted R ²	82.30%	57.01%	83.80%	64.6%	84.20%	68.4%
Compare	Model 1 > Model 4		Model 2 > Model 5		Model 3 > Model 6	

■ สรุปผลและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสามารถในการอธิบายกำไรในอนาคตของกำไรปีปัจจุบันและกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนในหลักทรัพย์เพื่อขายที่รายงานอยู่ในงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จปีปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่ากำไรปีปัจจุบันสามารถอธิบายกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 ปี และ 2 ปี เป็นไปตามผลสรุปของ Finger (1994) ซึ่งยืนยันคุณค่าในการพยากรณ์ของข้อมูลกำไร ส่วนกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของหลักทรัพย์เพื่อขายมีคุณค่าส่วนเพิ่มในการอธิบายกำไรต่อหุ้นในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 หรือ 2 ปี โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกำไรในอนาคต เช่นเดียวกับขนาดของกิจการปีปัจจุบันสามารถใช้อธิบายกำไรในอนาคต โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับ Bratten et al (2016)

ในภาพรวมแล้วความสามารถในการอธิบายกำไรในอนาคตสำหรับปีถัดไป 1 ปี จะสูงกว่าความสามารถในการอธิบายกำไรในอนาคตสำหรับปีถัดไป 2 ปี ซึ่งแสดงว่าสามารถประเมินหรือคาดการณ์กำไรในช่วงเวลาระยะสั้นได้ดีกว่าระยะยาว ทั้งนี้อาจเนื่องจากในระยะยาว สถานการณ์มีความไม่แน่นอนสูง มีการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อกำไรอนาคตมากกว่าในระยะสั้น

ในทางปฏิบัติรูปแบบที่ใช้ในการประมาณกำไรในอนาคตนั้น โดยส่วนมากผู้ใช้งบการเงินยังให้ความสนใจในกำไรปีปัจจุบันมากที่สุด รูปแบบที่พิจารณาข้อมูลกำไรหรือขาดทุนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนที่แสดงในส่วนกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่นร่วมด้วยนั้น ผู้ใช้งบการเงินอาจไม่สะดวกในการหาข้อมูลเนื่องจากข้อมูลนี้ไม่ได้มีการเปิดเผยแยกออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนดังเช่นข้อมูลกำไรสุทธิ

■ ประโยชน์และข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลของงานวิจัยนี้ยืนยันถึงประโยชน์ของการรายงานทางการเงินที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจช่วยในการประเมินผลการดำเนินงานของกิจการในอนาคตได้ การศึกษาพบว่ากำไรปีปัจจุบันและรายการกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่ายุติธรรมมีความสามารถในการอธิบายกำไรในอนาคต ดังนั้นนักลงทุนหรือผู้ใช้งบการเงินกลุ่มอื่นสามารถพิจารณาข้อมูลเหล่านี้เพื่อการตัดสินใจทางธุรกิจได้

งานวิจัยนี้ศึกษาข้อมูลจากการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินสำหรับหลักทรัพย์เพื่อขายที่แสดงในส่วนกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่นเท่านั้นและเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นธุรกิจการเงิน งานวิจัยในอนาคตสามารถศึกษาข้อมูลจากการวัดมูลค่ายุติธรรมสำหรับรายการทางบัญชีอื่นและในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรมในมุมมองที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งผลที่ได้จากงานวิจัยนี้เป็นเพียงการอธิบายกำไรในอนาคต ซึ่งไม่อาจจะบ่งชี้สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ งานวิจัยในอนาคตอาจศึกษาถึงปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกำไร

นอกจากนี้งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาจากข้อมูลก่อนการประกาศใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 เรื่องเครื่องมือทางการเงิน ดังนั้นควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับคุณค่าในการพยากรณ์กำไรของข้อมูลมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ทางการเงินหลังจากได้มีการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับนี้

■ References

- Argilés, J. M., Garcia-Blandon J., & Monllau, T. (2011). Fair value versus historical cost-based valuation for biological assets: predictability of financial information. *Spanish Accounting Review*, 14(2), 87-113.
- Bandyopadhyay, S. P., Chen, C. & Wolfe, M. (2017). The predictive ability of investment property fair value adjustments under IFRS and the role of accounting conservatism. *Advances in Accounting*, 38, 1-14.
- Barth, M. E. (1994). Fair value accounting: Evidence from investment securities and the market valuation of banks. *The Accounting Review*, 69(1), 1-25.
- Barth, M. E., Beaver, W. H., & Landsman, W. R. (1997). Are banks' SFAS no. 107 fair-value disclosures relevant to investors?. *Bank Accounting & Finance*, 10(4), 9-15.
- Bordeelertrit, P. (2018). Equity valuation and fair value accounting. *Journal of Accounting Profession*, 14(41), 39-62.
- Bratten, B., Causholli, M., & Khan, U. (2016). Usefulness of fair values for predicting banks' future earnings: Evidence from other comprehensive income and its components. *Review of Accounting Studies*, 21(1), 280-315.
- Cao, T., Donnelly, R., & Shaari, H. (2013). Fair value and value in use: An improvement over Historical cost?. *Accountancy Ireland*, 45(3), 59-61.
- Chae, C. I., Choi, A., & Yim, S. (2016). Fair value accounting and financial stability - based on the adoption. *Journal of Applied Business Research*, 32(6), 1825-1842.
- Chakraborty, T. (2010). The relationship between fair values in banks' trading books and volatility in share price returns in the Indian context. *IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices*, 9(1), 63-83.
- Dechow, P. M. (1994). Accounting earnings and cash flows as measures of firm performance: The role of accounting accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 18 (1), 3-42.
- Ehalaiye, D., Tippet, M., & Zijl T. (2017). The predictive value of bank fair values. *Pacific-Basin Finance Journal*, 41, 111-127.
- Elbannan, M A. & Elbannan, M A. (2015). Information content of SFAS 157 fair value reporting, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 25, 31-45.
- Evans, M. E., Hodder, L., & Hopkins, P. E. (2014). The predictive ability of fair values for future financial performance of commercial banks and the relation of predictive ability to banks' share prices. *Contemporary Accounting Research*, 31(1), 13-44.
- Federation of Accounting Professions of Thailand (2015). Conceptual Framework for Financial Reporting (revised 2015) Retrieved from <https://acpro-std.tf.ac.or.th/uploads/files/NOxolsj0qL.pdf>

- Federation of Accounting Professions of Thailand (2019). Thai Financial Reporting Standard 13 (revised 2019): Fair Value Measurement. Retrieved from [https://acpro-std.tfac.or.th/page/27/TFRS_13_revised_2562%20\(3\).pdf](https://acpro-std.tfac.or.th/page/27/TFRS_13_revised_2562%20(3).pdf)
- Finger, C. A. (1994). The ability of earnings to predict future earnings and cash flow. *Journal of Accounting Research*, 32(2), 210-223.
- Hsu A. W.-H., Wu G. S.-H., & Sbaraglia, A. (2020). Predicting future performance using fair value Versus historical cost: Evidence from investment property. *NTU Management Review*, 30(2), 311-334.
- Junsangam, D. & Srijunpetch, S. (2015). The effect of fair value hierarchy disclosure from different performance on nonprofessional investors' judgments. *Journal of Accounting Profession*, 11(31), 80-90.
- Kathy, R. P., & Wahlen, J. M. (1995). Fair values of equity and debt securities and share prices of property- liability insurers. *Journal of Risk and Insurance (1986-1998)*, 62(4), 719-737.
- Landsman, W. R. (2007). Is fair value accounting information relevant and reliable? evidence from capital market research. *Accounting and Business Research*, 37(3), 19-30.
- Laux, C. & Leuz, C. (2009), The crisis of fair-value accounting: Making sense of the recent debate. *Accounting, Organizations and Society*, 34(6-7), 826-834.
- Lu, H.-Y. & Mande, V. (2014). Does disaggregation of fair value information increase the value relevance of the fair value hierarchy?, *Research in Accounting Regulation*, 26(1), 90-97.
- Magnan, M., Menini, A., & Parbonetti, A. (2015). Fair value accounting: Information or confusion for financial markets? *Review of Accounting Studies*, 20(1), 559-591.
- Palea, V. (2014). Fair value accounting and its usefulness to financial statement users. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 12(2), 102-116.
- Rhee, C. S., Choi, E. S., & Ryu, J. Y. (2018). The influence of firm's fair value system on earnings quality under IFRS. *Journal of Applied Business Research*, 34(3), 427-436.
- Šodan, S. (2015). The Impact of fair value accounting on earnings quality in eastern european countries, *Procedia Economics and Finance*, 32, 1769-1786.
- Srijunpetch, S. (2016). Auditor and fair value auditing. *Journal of Business Administration*, 5(2), 9-15.

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ที่มีผลต่ออนาคตของนักบัญชี

Artificial intelligence (AI) changes and Big Data Analysis
on Future of Accounting Profession

บันเจย ศรีแก้ว

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Email: Buncher.Sri@neu.ac.th

Bunchey Srikeaw

Lecturer of Department of Accounting,
Faculty of Business Administration, Northeastern University
Email: Buncher.Sri@neu.ac.th

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีผลต่ออนาคตของนักบัญชี

บันเดย ศรีแก้ว

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Email: Buncher.Sri@neu.ac.th

วันที่ได้รับบทความต้นฉบับ: 22 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 8 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 13 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังเติบโตอย่างต่อเนื่องในความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analysis) ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคหรือโอกาสของนักบัญชี บทความนี้จะอภิปรายการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อมูลขนาดใหญ่ในมุมมองของนักบัญชี ตลอดจนโอกาสใหม่และความท้าทายในการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ของนักบัญชี และประเด็นสำคัญใหม่สำหรับงานวิจัยในอนาคตด้านการบัญชี

นักบัญชียังคงสามารถสร้างมูลค่าโดยการสนับสนุนจากนักวิทยาศาสตร์ข้อมูล (Data Scientist) ในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับทั้งข้อมูลเชิงโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง รวมถึงมีพื้นฐานความรู้ทางธุรกิจ ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่จึงจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะของนักบัญชี โดยจำเป็นต้องพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ข้อมูล การบัญชีบริหาร การบัญชีการเงิน การสอบบัญชี

Artificial intelligence (AI) changes and Big Data Analysis on Future of Accounting Profession

Bunchey Strikeaw

Lecturer of Department of Accounting,
Faculty of Business Administration, Northeastern University
Email: Buncher.Sri@neu.ac.th

Received: March 22, 2022

Revised: June 8, 2022

Accepted: June 13, 2022

ABSTRACT

Now, Continuous progress in artificial intelligence (AI) a growing ability to analyze big data has increased the new threat or opportunity to accountants. This paper discusses data analytics and Big Data from an accounting perspective. As well as the new opportunities and challenges by Big Data for accountants and to highlight areas for further research in accounting.

Accountants can still create value by support data scientists performing exploratory analysis on big data because are familiar with structured data, unstructured data and possess knowledge of business fundamentals. Thus, the big data analytics complements accountants' skills and knowledge. However, Big Data need to develop the analytical skills of accountants.

Keywords: *data analytics, big data, management accounting, financial accounting, auditing*

ปัจจุบันข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) กลายเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มโอกาสที่จะนำไปสู่ข้อได้เปรียบเชิงการแข่งขันในด้านธุรกิจ แต่ Big Data มีการเปลี่ยนแปลงและเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงมีผลกระทบต่อการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการนำมาพัฒนาธุรกรรมด้านต่าง ๆ เช่น ธุรกรรมด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านการบัญชี แต่จากการที่ AI มีการพัฒนาตลอดเวลานั้น ทำให้มีผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) โดยเฉพาะนักบัญชีที่กลายเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในวิชาชีพ

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับนักบัญชี เป็นที่กังวลใจของสภาวิชาชีพบัญชีฯ ดังจะเห็นได้จากคำสัมภาษณ์ของ นายประเสริฐ หวังรัตนปราณี ประธานคณะกรรมการวิชาชีพบัญชีด้านการทำบัญชีว่า “จากการเข้าร่วมประชุมกับบุคลากรอาชีพอื่น ๆ มักจะกล่าวว่า อีกไม่นาน AI จะมาแทนนักบัญชี นักบัญชีจะต้องตกงาน” วิชาชีพบัญชีจึงเป็นอาชีพที่ตกอยู่ในความเสี่ยงในอนาคตอันใกล้นี้หากไม่มีการปรับตัวอย่างเร่งด่วน

ดังนั้นในบทความนี้ ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อจะนำเสนอเกี่ยวกับ Big Data ที่เกี่ยวข้องกับนักบัญชีทั้งในด้านความหมาย อุปสรรค และโอกาสใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นรวมทั้งมุมมองที่จะนำไปสู่ด้านงานวิจัยในอนาคต

■ ความหมายของ Big Data

ข้อมูลขนาดใหญ่ หรือ Big Data มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบตารางข้อมูลที่มีการจัดเรียงอย่างชัดเจนและเป็นระเบียบ สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ได้ทันที เช่น ข้อมูลที่เก็บไว้ในโปรแกรม Microsoft Excel ซึ่งเรียกว่า ข้อมูลเชิงโครงสร้าง (Structured Data) และ 2) รูปแบบข้อมูลรูปแบบของเสียง ภาพ และวิดีโอซึ่งเรียกว่า ข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน (Unstructured Data) อาจกล่าวได้ว่า Big data เป็นการรวบรวมข้อมูลจำนวนมาก และนำไปวิเคราะห์ผ่านเว็บไซต์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นข้อมูลในอดีต เช่น ประวัติการซื้อของลูกค้า กิจกรรมการใช้โซเชียลมีเดีย การทำงานหรือการเข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์ต่าง ๆ จะสะท้อนถึงพฤติกรรมของผู้ใช้อย่างถูกต้องและแม่นยำ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเนื่องจากความหมายของ Big Data อาจแตกต่างกันตามมุมมองของบริษัท ซึ่งขึ้นอยู่กับขีดจำกัดของระบบสารสนเทศในการประมวลผลกับข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น การพิจารณา Big Data ในการปฏิบัติงานของบริษัทสอบบัญชีขนาดเล็กอาจไม่เหมือนกันกับบริษัทสอบบัญชีขนาดใหญ่

ดังนั้น ในบริบทของบทความนี้จะมุ่งเน้นในมุมมองของบริษัทขนาดใหญ่ที่จำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ใช้ข้อมูล และนำมาวางแผนกลยุทธ์ของบริษัท ซึ่งจะมีผลกระทบกับการทำงานของนักบัญชี

■ พลกระทบของ Big Data ต่อบทบาทของนักบัญชี

การบัญชีมีบทบาทหน้าที่นำเสนอข้อมูลรายงานการเงิน ซึ่งต้องอาศัยระบบสารสนเทศในการประมวลผล เพื่อสนับสนุนกระบวนการต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูล แต่ปัจจุบันโลกธุรกิจได้กลายเป็นโลกแห่งดิจิทัล โดยมีนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ระบบ Cloud Computing ระบบ Data Science Applications หรือการใช้งานจาก Big Data ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานด้านบัญชีที่ทำในแต่ละวัน ดังนั้น หากนักบัญชีไม่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ อาจส่งผลกระทบต่ออนาคตอันใกล้ที่จะตกอยู่ในภาวะความเสี่ยง เนื่องจากการทำบัญชีแบบดั้งเดิมจะลดลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล ทำให้เกิดข้อมูลประจำวันขนาดใหญ่ (Big data) ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของข้อมูลทางการเงินบัญชี และตัวเลขในรายงานทางการเงินที่เป็นตัวชี้วัดสถานะภาพทางเศรษฐกิจและมูลค่าของบริษัทในอนาคต จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายของนักบัญชี โดยเฉพาะผู้สอบบัญชี นักบัญชีบริหาร และนักบัญชีการเงิน ดังที่จะกล่าวต่อไป

■ พลกระทบของผู้สอบบัญชีที่มีต่อการใช้ Big Data

บทบาทสำคัญของผู้สอบบัญชีเป็นการประเมินและตรวจสอบข้อมูลทางบัญชีที่อยู่ในระบบสารสนเทศของบริษัท เพื่อสรุปและนำไปแสดงความเห็นในหน้ารายงานทางการเงิน โดยการตรวจสอบรายงานการเงินของผู้สอบบัญชี ในอดีตจะมุ่งเน้นไปที่การใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในรูปแบบข้อมูลเชิงโครงสร้าง จะเห็นได้จากการตรวจสอบกิจกรรมการควบคุม (Test of Control) และการตรวจสอบเนื้อหาสาระ (Substantive Test) ปกติผู้สอบบัญชีจะเพียงหาหลักฐานให้เพียงพอ และเหมาะสม เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปในการแสดงความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชีเท่านั้น

ปัจจุบันผู้สอบบัญชีจะพบกับการใช้เทคนิคในการตรวจสอบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น โดยการนำ AI เข้ามาช่วยในการตรวจสอบ เพื่อค้นหาข้อมูลที่ผิดปกติ ซึ่งสามารถประมวลผลสิ่งที่เกิดขึ้นจริงได้ทันที เช่น การทดสอบการควบคุมอาจกระทำโดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อทดสอบระบบการควบคุมรายการจ่ายเงิน ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากการขอแฟ้มข้อมูลรายการจ่ายเงินของลูกค้าและแฟ้มข้อมูลการบันทึกบัญชีแยกประเภท มาวิเคราะห์เปรียบเทียบทุกรายการภายในช่วงเวลาที่กำหนดสำหรับการทดสอบเนื้อหาสาระด้วยวิธีการตรวจสอบและวิธีการสุ่มตัวอย่างของผู้สอบบัญชี โดยการพิจารณาหาปริมาณหลักฐานจากแบบจำลองความเสี่ยง (Audit Risk Model) อาจต้องเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากผู้สอบบัญชีสามารถใช้การตรวจสอบหลักฐานกับรายการบัญชีในรายงานการเงินได้ตลอดทั้งงวดบัญชีซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจอีกต่อไป ด้วยเหตุผลนี้จึงมีนักวิชาการบางท่าน เช่น Brown-Liburd, Issa, and Lombardi (2015) และ Earley (2015) เชื่อว่าในอนาคตอันใกล้จะมีกลุ่มวิชาชีพที่ไม่ใช่นักบัญชีเข้ามาแข่งขันในตลาดการสอบบัญชี เช่น นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ หรือนักวิทยาศาสตร์ด้านข้อมูลอื่น ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยไม่จำเป็นต้องใช้บริการผู้สอบบัญชีอีกต่อไป และนำไปสู่การล่มสลายของวิชาชีพสอบบัญชีในที่สุด

อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการหลายท่าน เช่น McAfee and Brynjolfsson (2012) และ Tabuena (2012) ได้ให้ความเห็นว่าการสอบบัญชีไม่เพียงแต่วิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ได้เท่านั้น แต่ต้องเข้าใจในธุรกิจด้วย ซึ่งการเข้าใจในด้านการบริหารธุรกิจของผู้สอบบัญชีด้วยนั้น จะทำให้ได้เปรียบนักวิทยาศาสตร์ด้านข้อมูลที่จะมาทดแทนได้ในอนาคต นอกจากนี้ แม้ว่าการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีจะสามารถตรวจสอบได้อย่างละเอียดตามที่กล่าวข้างต้น แต่ยังไม่ได้เป็นข้อยุติในการประกันความเชื่อมั่นของผู้ใช้การเงิน เนื่องจากการตรวจสอบจำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่ผิดปกติ ร่วมกับระบบสารสนเทศที่ลูกค้าใช้ในการทำงาน ซึ่งระบบสารสนเทศของลูกค้าอาจมีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน โดยต้องใช้ทักษะในการวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริง เพื่อแสดงให้เห็นว่างบการเงินแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอย่างมีสาระสำคัญหรือไม่

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี AI เพื่อตรวจสอบ Big Data จึงถือได้ว่าเป็นโอกาสสำคัญของผู้สอบบัญชี ซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา รวมทั้งสามารถใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะนำไปสู่การแข่งขันในตลาดการสอบบัญชีและบริการให้ความเชื่อมั่น โดยเฉพาะในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่จำเป็นต้องพัฒนาเพื่อให้ค่าปรึกษาแก่บริษัทลูกค้าของตนเองเพิ่มขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การได้รับค่าธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังทำให้วิชาชีพสอบบัญชีมีความยั่งยืนต่อไป

■ พลกระทบของนักบัญชีบริหารที่มีต่อการใช้ Big Data

บัญชีบริหารเป็นการใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อตัดสินใจภายในบริษัท ซึ่งบุคคลที่ใช้อาจเป็นผู้บริหารระดับสูงหรือผู้บริหารฝ่ายต่าง ๆ โดยในอดีตจะมุ่งเน้นบริหารให้เกิดต้นทุนที่ประหยัดเท่านั้น แต่ด้วยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ด้านคู่แข่งทางการค้า และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบัญชีบริหารด้วย อีกทั้งในปัจจุบันการตัดสินใจของผู้บริหารต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วทันเวลา และสะท้อนกลับแบบเรียลไทม์มากขึ้น แต่การใช้ข้อมูลของบัญชีบริหารที่ผ่านมาจะใช้ข้อมูลที่เป็นลักษณะเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียวทำให้ประสิทธิภาพการตัดสินใจลดลง เช่น การประเมินคุณภาพการบริการลูกค้า ที่วัดเพียงจากจำนวนครั้งในการสอบถาม แต่ไม่ได้สะท้อนถึงคุณภาพด้านการบริการในมุมมองของลูกค้าที่เป็นความรู้สึกซึ่งเป็นลักษณะข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน ดังนั้น จึงควรใช้ทั้งที่เป็นข้อมูลเชิงโครงสร้างและข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน มาวิเคราะห์ร่วมกันอย่างใดก็ดีแม้ว่าข้อมูลในอินเทอร์เน็ตที่เป็น Big Data อาจให้ข้อมูลที่ครบถ้วน และเป็นแหล่งข้อมูลที่ช่วยให้การวิเคราะห์มีประสิทธิภาพ แต่จะเต็มไปด้วยข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ไม่มีประโยชน์ และไม่น่าเชื่อถือรวมอยู่ด้วยจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของนักบัญชีที่เข้าใจภาษาธุรกิจเข้าไปมีบทบาทในการกลั่นกรอง แยกแยะ และตีความจากข้อมูลดิบเหล่านั้น เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายของบริษัท

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่านอกจากบัญชีบริหารจะมีเป้าหมาย การควบคุมงบประมาณ การคำนวณต้นทุน และการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ แล้ว ยังนำไปสู่การพัฒนาและการใช้กลยุทธ์ เพื่อผลการดำเนินงานของบริษัทเพิ่มขึ้น รวมทั้งการจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดจากแหล่งข้อมูล ด้วยสาเหตุนี้จึงส่งผลต่อความรับผิดชอบของนักบัญชีมากขึ้น เพราะเมื่อเกิดปัญหาขึ้นนักบัญชีต้องใช้ความรู้ทางธุรกิจเพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ โดยนักบัญชีสามารถทำงานร่วมกันกับนักวิทยาศาสตร์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่ตีความหมายของข้อมูล โดยจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อองค์กรในการสร้างกลยุทธ์และนโยบายขององค์กรใหม่ต่อไป

■ พลกระทบของนักบัญชีการเงินที่มีต่อการใช้ Big Data

บัญชีการเงินเป็นการรวบรวม จำแนก ตัวเลขที่เป็นข้อมูลที่เกิดจากวงจรรายการค้าของธุรกิจตลอดทั้งปี โดยปฏิบัติตามกรอบของมาตรฐานรายงานทางการเงิน และออกมาในรูปรายงานทางการเงินแบบต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลภายนอกได้นำไปใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งบุคคลที่มีหน้าที่ในการจัดทำ คือ นักบัญชีการเงินนั่นเอง ดังนั้น นักบัญชีการเงินจึงถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญโดยเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำตัวเลขกำไรสุทธิ และการนำตัวเลขเหล่านั้นมาตีความ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแนวทางการตัดสินใจด้านต่าง ๆ โดยในอดีตนักบัญชีจะใช้เฉพาะข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นตัวเลขในงบการเงินมาวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน (DuPont Analysis) แต่ปัจจุบันเป็นแห่งโลกดิจิทัล ความต้องการข้อมูลของผู้ใช้งบการเงินมากกว่าเดิม ทำให้นักบัญชีการเงินต้องพยายามทำความเข้าใจในผลกำไรของบริษัทและต้องอธิบายมากขึ้น เช่น สมมติมีการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจโดยการเปรียบเทียบว่า การที่บริษัทมีลูกค้าน้อยเพียงไม่กี่ราย กับมีลูกค้ารายย่อยหลายราย แบบใดจะทำให้บริษัทมีความสามารถทำกำไรได้มากกว่ากันและมีผลกระทบกับสิ่งใดบ้าง นักบัญชีอาจต้องศึกษาและอธิบายเพิ่มเติมว่า ในระยะแรกอาจทำให้บริษัทขาดอำนาจในการต่อรอง แต่ระยะเวลามากขึ้นจะทำให้กำไรสุทธิเพิ่มขึ้นเพราะต้นทุนคงที่ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการขาย ค่าใช้จ่ายทั่วไป และค่าใช้จ่ายในการบริหารลดลง แต่การกระจุกตัวของลูกค้ารายใหญ่เพียงไม่กี่รายนั้น อาจมีผลต่อการพิจารณา ในการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น หรือระยะเวลาการชำระหนี้สั้นลงหรือเพิ่มเงื่อนไขอื่น ๆ เข้ามาเนื่องจากขาดความไว้วางใจบริษัทในการชำระหนี้ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ นักบัญชีจะต้องการตีความจากข้อมูลที่เป็นตัวเลข ในอดีตร่วมกับจำนวนลูกค้าของบริษัท และหาข้อมูลจากธนาคารเพิ่มเติมนั่นเอง

ดังนั้น จากการอธิบายมาข้างต้นจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของนักบัญชีการเงินที่มีบทบาทในการวิเคราะห์อธิบาย เพื่อให้บริษัทสามารถแก้ปัญหาในกรณีต่าง ๆ ได้ เพื่อนำไปวางแผนกลยุทธ์และออกนโยบายของผู้บริหารซึ่งต้องเข้าใจในบริบทและพื้นฐานของบริษัทตัวเอง จึงถือได้ว่าปัจจุบันนักบัญชีการเงินมีบทบาทต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารมากขึ้นนั่นเอง

■ งานวิจัยของผลกระทบของการใช้ Big Data และนักบัญชีในอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่านักบัญชีมีจำเป็นที่จะต้องเพิ่มทักษะมากขึ้นกว่าในอดีต เนื่องจากการเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการยืนยันความถูกต้องและน่าเชื่อถือของ Big Data ที่อาจถูกวิเคราะห์ โดยนักวิทยาศาสตร์ข้อมูล ซึ่งบางครั้งอาจไม่เข้าใจในบริบทของการบริหารธุรกิจ นักบัญชีจะต้องเตรียมตัวพัฒนาศักยภาพตนเองให้พร้อมเพื่อที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบในอนาคตอันใกล้ ผลกระทบของการใช้ Big Data ที่มีต่อนักบัญชียังคงเป็นคำถามหลายด้านซึ่งจะนำไปสู่การวิจัย ในแง่มุมด้านบัญชีจะให้ความสำคัญ 2 ด้าน คือ ด้านการนำข้อมูลไปใช้เพื่อปรับปรุงผลการดำเนินงานให้ดีขึ้น และด้านการกำกับดูแลข้อมูล

การใช้ข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุงผลการดำเนินงานให้ดีขึ้น ตามที่กล่าวมาข้างต้น Big Data จะเกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา AI มารองรับในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้สถิติขั้นสูงนำมาวิเคราะห์ เพื่อให้การตัดสินใจของผู้บริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะส่งผลทำให้ผลการดำเนินงานของบริษัทดีขึ้นตามที่เข้าใจกันดีว่าเครื่องมือในการตัดสินใจของผู้บริหาร คือ บัญชีบริหารแต่ Big Data นั้นจะมาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ปัจจุบันบัญชีบริหารแบบดั้งเดิมจึงถูกตั้งคำถามว่า ยังสามารถเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือไม่ นอกจากนี้บริษัทในกลุ่มตลาดหลักทรัพย์ สามารถนำข้อมูลจาก Big Data มาจัดกลุ่มการแยกประเภท เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพยากรณ์มูลค่าหุ้น หรือค้นหารายการที่ผิดปกติที่สร้างผลเสียต่อบริษัทได้หรือไม่ ที่ผ่านมามีงานวิจัยของ Piyanat and Suree (2019) ที่นำข้อมูลเพียงแค่จากงบการเงินไปวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบคุณภาพการสอบบัญชี ที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สิ่งเหล่านี้จะเป็นมุมมองในการทำวิจัยต่อไป

ส่วนการกำกับดูแลข้อมูลด้วยข้อมูลที่ได้จาก Big Data เป็นข้อมูลที่หลากหลายอาจประกอบด้วยข้อมูลที่ผิดปกติหรือข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ไม่มีประโยชน์ และไม่น่าเชื่อถือ รวมอยู่ด้วยจำนวนมาก จึงเป็นคำถามเกี่ยวกับการสร้างความเชื่อมั่นกับผู้ใช้งบการเงิน ซึ่งประกอบด้วย

- 1) ผู้ใช้รายงานการเงินภายนอก
- 2) ผู้ใช้รายงานการเงินภายใน
- 3) ผู้ใช้รายงานการเงินที่เป็นผู้สอบบัญชี

ถ้าพิจารณาบุคคลภายนอกที่เป็นผู้ใช้งบการเงิน อาจเป็นนักลงทุน ผู้ให้กู้ยืม เจ้าหนี้ ซึ่งปกติข้อมูลทางการเงินจะถูกกำหนดด้วยกรอบแนวคิดจากมาตรฐานรายงานทางการเงิน ดังนั้น ข้อมูลจาก Big Data จึงจำเป็นต้องนำมาพิสูจน์ในด้านคุณภาพว่าเป็นไปตามกรอบแนวคิดของมาตรฐานรายงานทางการเงินหรือไม่ โดยเฉพาะแหล่งที่มาของข้อมูลที่มาจากฐานข้อมูลที่แตกต่างกัน ส่วนผู้ใช้รายงานการเงินภายในบริษัทซึ่งเป็นผู้บริหาร Big Data จะเป็นเครื่องมือในการนำมาตัดสินใจร่วมกับบัญชีบริหารเพื่อประโยชน์ในการแข่งขัน ซึ่งถ้าบริษัทใดบริหารข้อมูลเหล่านี้ได้อาจทำให้สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ นอกจากนั้น ด้านการใช้ Big Data ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบของผู้สอบบัญชี จะให้ความสำคัญกับข้อตรวจพบที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของการทำบัญชี เช่น ความสัมพันธ์กันระหว่างความผิดปกติและกระแสของข้อมูลที่ไหลออก รวมทั้งข้อมูลยังอยู่ในระบบด้วย และการนำข้อมูลจาก Big Data มาวางแผนการสอบบัญชีเป็นต้น

อย่างไรก็ตามงานวิจัยด้านการใช้ Big Data ที่เกี่ยวข้องกับบัญชีอาจมีมุมมองอื่นที่แตกต่างออกไป เช่น การศึกษาเฉพาะอุตสาหกรรม หรือ กลุ่มบริษัทการเงิน หรือแม้กระทั่งการนำมาบูรณาการเพื่อการศึกษาบัญชีบริหารแบบดั้งเดิมเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพบัญชีต่อไปในอนาคต

จากการนำเสนอความหมายของ Big Data และผลกระทบของ Big Data ที่มีต่อบทบาทของนักบัญชี เช่น ด้านการสอบบัญชี ด้านบัญชีการเงิน และด้านบัญชีบริหาร พร้อมชี้แนะมุมมองด้านงานวิจัยที่ควรจะทำในอนาคต จึงอาจกล่าวได้ว่าวิชาชีพบัญชีกำลังจะเปลี่ยนแปลงไป นักบัญชีควรมีการปรับตัวอย่างเร่งด่วน รวมถึงการปรับปรุงหลักสูตร ด้านการบัญชีของมหาวิทยาลัย ซึ่งควรดำเนินการให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้ ตลาดทุนไทย ควรจะให้ความสำคัญกับการใช้ Big Data มาวิเคราะห์ร่วมกันกับตลาดเงิน ในส่วนบริษัท หน่วยงานตรวจสอบภายใน ต้องแสดงบทบาทที่สำคัญโดยการชี้แนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายบัญชี ฝ่ายการตลาด ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายบริการลูกค้า ให้นำ Big Data มาใช้ให้เกิดสูงสุดกับบริษัท เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการแข่งขันต่อไป



■ References

- Brown-Liburd, H., Issa, H & Danielle Lombardi, D. (2015). Behavioral Implications of Big Data's Impact on Audit Judgement and Decision Making and Future Research Directions. *Accounting Horizons*, 29(2), 451-465.
- Earley, C., E. (2015). Data analytics in Auditing: Opportunities and Challenges. *Business Horizons*, 58(5), 493-500.
- McAfee, A. & Brynjolfsson, E. (2012). Big Data: The Management Revolution. *Harvard Business Review*, 90(10), 60-68.
- Piyanat, T. & Suree, B. (2019). The Impacts of Audit Quality & Firm Performance of list Companies in the Stock Exchange of Thailand . *Journal of Accounting Profession.*, 15(47), 17-31.
- Tabuena, J. (2012). What Internal Auditors Should Know About Big Data. *Compliance Week*, 9(107), 32-33.



สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์

Federation of Accounting Professions
Under The Royal Patronage of His Majesty the King

เลขที่ 133 ถนนสุขุมวิท 21 (อโศกมนตรี) แขวงคลองเตยเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์ 02 685 2500 โทรสาร 02 685 2501

 <http://www.tfac.or.th>

 www.facebook.com/tfac.family

 tfac@tfac.or.th

 LINE@ @TFAC.Family